

Vysoká škola CEVRO Institut

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Eva Lantsoght

Praha 2022

Vysoká škola CEVRO Institut
Katedra soukromého práva

PRÁVNÍ ÚPRAVA ČINNOSTI
SOUDNÍCH TLUMOČNÍKŮ
A SOUDNÍCH PŘEKLADATELŮ

Bc. Eva Lantsoght

Studijní program: Obchodněprávní vztahy
Studijní obor: Obchodněprávní vztahy
Vedoucí práce: doc. JUDr. Ivanka Štenglová

Diplomová práce

Praha 2022

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. JUDr. Ivance Štenglové za cenné rady a připomínky, které přispěly k vypracování této diplomové práce.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně, uvedla v ní všechny použité prameny a zdroje a v textu řádně vyznačila jejich použití.

V Praze dne 15. března 2022

Resumé

Tato diplomová práce se zabývá právní úpravou činnosti soudních tlumočnicků a soudních překladatelů, a to zejména s ohledem na nový zákon o soudních tlumočnících a soudních překladatelích. V první části bude vymezena činnost soudních překladatelů a tlumočnicků. Ve druhé části bude představena nová česká právní úprava a její srovnání s předchozí právní úpravou a s právní úpravou ve Francii. Ve třetí části budou popsány změny, ke kterým v souvislosti s novou právní úpravou došlo, a provedena analýza změn a jejich vlivu na činnost soudních tlumočnicků a soudních překladatelů. Práce bude koncipována nikoli jen jako pouhý přehled právních úprav, ale nastíní i úvahy de lege ferenda a praktické tipy pro zlepšení spolupráce mezi soudními tlumočnickými a překladatelskými orgány.

Klíčová slova: soudní tlumočnick, soudní překladatel, zákon o soudních tlumočnících a soudních překladatelích, zákon o znalcích a tlumočnících, ověřený překlad

Resumé

This diploma thesis deals with the legal regulation applicable to the activities of court interpreters and court translators, especially regarding the new Act on Court Interpreters and Court Translators. In the first part, the activities of court translators and interpreters will be defined. In the second part, the new Czech legislation will be introduced and compared with the previous one and with the legislation in effect in France. In the third part, the changes that have occurred in connection with the new legislation will be described together with their analysis and impact on the activities performed by court interpreters and court translators. The thesis is not conceived as a mere overview of the legislations since it also outlines de lege ferenda considerations and practical tips for improving cooperation between court interpreters and translators on the one hand and judicial authorities on the other.

Key words: court interpreter, court translator, Court Translators and Interpreters Act, Expert and Interpreters Act, certified translation

OBSAH

Resumé

Úvod	1
1. Vymezení pojmů	4
1.1 Tlumočení	4
1.2 Překlady	5
2. Právo na tlumočení a překlad	7
2.1 Právo na tlumočení a překlad podle mezinárodní právní úpravy	7
2.2 Právo na tlumočení a překlad podle české právní úpravy	8
3. Z historie soudního tlumočení	12
4. Profesní organizace a evropské projekty	15
4.1 Komora soudních překladatelů České republiky	15
4.2 Jednota tlumočnicků a překladatelů	16
4.4 Evropské projekty	16
5. Porovnání vybraných částí zákona č. 354/2019 Sb., o soudních tlumočnících a soudních překladatelích a zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících ...	18
5.1. Oddělení právní úpravy znalecké a tlumočnické činnosti a odlišení činnosti soudních překladatelů a soudních tlumočnicků	20
5.2 Podmínky pro výkon tlumočnické činnosti	21
5.3 Odborná způsobilost a jmenování	22
5.4 Vstupní zkouška	24
5.5 Způsob provedení tlumočnického a překladatelského úkonu	25
5.6 Práva a povinnosti tlumočnicků	27
5.6.1 Práva a povinnosti tlumočnicků podle původní právní úpravy	27
5.6.2 Práva a povinnosti tlumočnicků podle nové právní úpravy	27
5.6.3 Evidence úkonů	29
5.6.3.1 Evidence úkonů podle původní právní úpravy	29
5.6.3.2 Evidence úkonů podle nové právní úpravy	30
5.6.4 Odmítnutí výkonu	31
5.6.5 Komunikační povinnost	32
5.6.6 Občanskoprávní odpovědnost za výkon tlumočnické a překladatelské činnosti	33
5.7 Odměňování a náhrady	34
5.7.1 Odměňování a náhrady podle původní právní úpravy	34

5.7.2 Odměňování a náhrady podle současné právní úpravy	35
5.8 Pozastavení a zánik oprávnění vykonávat tlumočnickou činnost.....	38
5.8.1 Pozastavení a zánik oprávnění podle původní právní úpravy.....	38
5.8.2 Pozastavení a zánik oprávnění podle nové právní úpravy	39
5.9 Přestupky a tresty	41
5.9.1 Přestupky podle původní právní úpravy	41
5.9.2 Přestupky podle nové právní úpravy	41
6. Specifické problémy vyplývající z tlumočnického zákona	45
6.1 Problematika dalšího ověřování.....	45
6.2 Nejednotná terminologie.....	46
6.3 Tlumočnické úkony pro soukromé osoby	48
7. Právní úprava činnosti soudních tlumočnicků ve Francii	49
7.1 Současná právní úprava	49
7.2 Podmínky pro výkon tlumočnické činnosti	49
7.3 Seznamy tlumočnicků.....	50
7.4 Odborná způsobilost a jmenování.....	51
7.5 Tlumočnické a překladatelské úkony	52
7.6 Odměňování a náhrady	53
7.7 Pozastavení a zánik oprávnění	54
7.8 Přestupky a tresty	55
7.9 Celoživotní vzdělávání	56
8. Posouzení francouzské právní úpravy a její srovnání s českou úpravou	57
9. Shrnutí změn a praktická doporučení	60
Závěr	63
Zdroje a prameny	66

Úvod

Tato diplomová práce se zabývá právní úpravou činnosti soudních tlumočnicků a soudních překladatelů. Soudní tlumočníci zajišťují tlumočení při jednáních před státními orgány, zejména u soudu, na policii apod., soudní překladatelé zajišťují ověřené překlady různých dokumentů a listin. Přestože je soudní tlumočení vedle konferenčního a komunitního tlumočení považováno za jednu ze tří základních oblastí této činnosti, po dlouhou dobu mu nebyla v České republice věnována dostatečná pozornost a bylo považováno jen za jakousi odnož znalecké činnosti.

Právní úprava činnosti soudních tlumočnicků a překladatelů se nacházela v zákoně 36/1967 Sb., o soudních znalcích a soudních tlumočnících (dále jen „znalecký zákon“ nebo jen „ZnalZ“). Dlouhá léta byla opomíjena skutečnost, že je znalecká činnost odlišná. Zákon byl čím dál tím zastaralejší a jeho terminologie neodpovídala aktuálnímu stavu. Zastaralost právní úpravy činnosti znalců a soudních tlumočnicků a překladatelů byla po desetiletí předmětem mnoha debat.

Po dlouhotrvajících jednáních se tlumočníci a překladatelé nakonec po více než padesáti letech dočkali vlastního zákona. S účinností od 1. 1. 2021 vstoupil v platnost zákon č. 354/2019 Sb., o soudních tlumočnících a soudních překladatelích (dále jen „tlumočnický zákon“ nebo jen „TlumZ“). Tlumočnický zákon však byl (nejen ze strany soudních tlumočnicků a překladatelů) velmi kritizován a ještě před nabytím účinnosti novelizován.

Je zřejmé, že kvalita tlumočení má vliv na celé soudní řízení. Sebelepší tlumočnick však nemůže ovládat všechny obory a výsledek jeho práce závisí také na spolupráci s ostatními zúčastněnými stranami. Aby tlumočnick mohl odvádět kvalitní práci, potřebuje mít pro svoji práci oporu v odpovídajících právních předpisech. Totéž platí i o soudních překladatelích.

Nový tlumočnický zákon přinesl mnoho změn, ale stále obsahuje i mnoho nedostatků. Cílem této práce je přiblížení profese soudního tlumočnicka a soudního překladatele a analýza nových právních předpisů, kterými se řídí. Vybrané téma mi

je velmi blízké, jelikož již více než deset let působím jako soudní tlumočnice a překladatelka jazyka českého a francouzského. Z tohoto důvodu ve své práci analyzuji také právní úpravu soudního tlumočení ve Francii.

Základní výzkumnou otázkou je, zda nový tlumočnický zákon svůj účel, jímž by podle důvodové zprávy měla být „stabilizace tlumočnického a překladatelského odvětví a zkvalitnění výkonu této činnosti“. Zároveň si tato práce klade za cíl zjistit, zda nová právní úprava přispěla ke zkvalitnění spolupráce se zadavateli, v jakých ohledech by bylo vhodné práci soudních tlumočnicků a překladatelů zlepšit a jaké jsou přínosy a nedostatky nové právní úpravy. Změny právní úpravy budou nejen analyzovány, ale také porovnány s francouzskou právní úpravou soudního tlumočení. V závěru práce bych ráda předložila konkrétní doporučení pro zkvalitnění této profese.

V diplomové práci čerpám nejen z české právní úpravy, ale vzhledem ke své praxi v zahraničí též z právní úpravy francouzské. Vycházím primárně z tlumočnického zákona a příslušných vyhlášek, tedy vyhlášky č. 506/2020 Sb., o výkonu tlumočnické a překladatelské činnosti (dále jen „vyhláška o tlumočnické činnosti“), a vyhlášky č. 507/2020 Sb., o odměně a náhradách soudního tlumočnicka a soudního překladatele (dále jen „vyhláška o tlumočném“). U francouzské právní úpravy čerpám zejména ze zákona č. 71-498, o soudních znalcích, z příslušné prováděcí vyhlášky č. 204-1463 a z příslušných ustanovení trestního řádu. Čerpám také z dalších souvisejících zákonů a právních předpisů, odborné literatury o překladech a tlumočení, komentářů k zákonům, bulletinů Komory soudních tlumočnicků, judikatury, mnoha odborných článků a internetových zdrojů. Používám zejména deskriptivní a komparativní metodu.

Práce je rozčleněna na několik kapitol. V první kapitole jsou vymezeny a stručně popsány jednotlivé typy tlumočení a překladů.

Druhá kapitola se zabývá mezinárodní a českou právní úpravou práva na tlumočení a překlad a jeho uplatněním jako jednoho ze základních lidských práv, definovaných Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod. Kapitola

vychází také ze směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU, o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení.

Třetí kapitola je věnována historii vývoje právní úpravy soudního tlumočení a soudních překladů na českém území, a to od prvních zmínek v 19. století až po současnou právní úpravu.

Čtvrtá kapitola diplomové práce je věnována profesním organizacím a sdružením souvisejících se soudním tlumočením a vymezení jejich úlohy a vlivu na právní úpravu i činnost samotných tlumočnicků a překladatelů. Jelikož je Česká republika členem Evropské unie, bude zde také zmíněno několik evropských projektů zaměřených na kvalitu soudního tlumočení a překladů a jejich dopady.

Pátá, stěžejní kapitola této práce je zaměřena na rozbor současné právní úpravy a porovnání některých důležitých ustanovení původní i nové úpravy. Jsou zde vytipovány významné rozdíly oproti předchozí právní úpravě a je analyzován jejich vliv na činnost soudních tlumočnicků a překladatelů a potažmo na celé soudní řízení.

V šesté části jsou analyzovány některé další specifické problémy, vzniklé v souvislosti s tlumočnickým zákonem.

V sedmé kapitole jsou přiblíženy stěžejní části právní úpravy zkoumané problematiky ve Francii, která je následně porovnána s českou právní úpravou. V této části se snažím také analyzovat, čím by se mohla Česká republika inspirovat a co se naopak v praxi neosvědčilo.

V poslední kapitole jsou shrnuty změny právní úpravy, analyzovány její hlavní přínosy a nedostatky a nastíněny možnosti vhodné úpravy de lege ferenda.

1. Vymezení pojmů

1.1 Tlumočení

Tlumočením obecně rozumíme ústní převod z výchozího do cílového jazyka, přičemž tlumočnick by měl zohlednit i kulturní rozdíly, psychologické faktory a další vlivy. Jedná se o komplexní proces, kdy výsledkem není pouze převod slov, nýbrž předání záměru řečníka, zachování smyslu sdělení a dosažení stejného efektu (cíle komunikace)¹.

Tlumočnick může hovořit zároveň s řečníkem, nebo může tlumočit až poté, co řečník svůj projev nebo jeho část ukončí. Podle tohoto kritéria dělíme tlumočení na simultánní a konsekutivní.

Při simultánním tlumočení hovoří tlumočnick souběžně s řečníkem, resp. v malém odstupu za ním. Toto vyžaduje od tlumočnicka značnou pohotovost, protože nemá čas na rozmyšlení větných konstrukcí, dále dochází k rozdvojení pozornosti (někdy i roztrojení, protože často dostane podklady v anglickém jazyce, přestože tlumočí mezi jinými dvěma jazyky), zároveň musí předvídat směr komunikace. Pro některé tlumočnicky je tato práce příliš stresující a nejsou na ni nadáni. Pro jiné je zase jednodušší, jelikož nevyžaduje dobrou paměť. Simultánní tlumočení bývá nejčastěji kabinové, ovšem v praxi se u menších akcí setkáváme i s jinými zjednodušenými typy simultánního tlumočení, nebo tzv. šušotáží.

U soudního tlumočení se tato šušotáž uplatní zejména během soudních jednání, kdy hovoří soudce, státní zástupce, protistrana či její advokáti.

Konsekutivní tlumočení je tlumočením následným, tj. po jednotlivých úsecích. Může být bez zápisu či se zápisem. Dalšími druhy konsekutivního tlumočení je tzv. tlumočení z listu, doprovodné tlumočení a komunitní tlumočení.

¹ ČEŇKOVÁ, Ivana. *Úvod do teorie tlumočení*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, s. 11.

U soudního tlumočení se nejčastěji setkáváme s tlumočením bez zápisu, resp. u delších úseků si tlumočnick dělá poznámky tak, jak považuje za vhodné. Občas se také vyskytuje tlumočení z listu, kdy je tlumočnick požádán, aby předstoupil před soud a přetlumočil přítomným části z listin.

Zvláštní kategorii představuje tlumočení ve znakovém jazyce a tlumočení pro hluchoslepé a nevidomé, na které se zákon o tlumočnicích a překladatelích rovněž vztahuje.

1.2 Překlady

Překladem obecně rozumíme písemný převod z výchozího do cílového jazyka. Je zřejmé, že samotný překlad jednotlivých slov není dostačující, překladatel by měl znát i kulturní a historické pozadí, neboť překlad je i prostředkem mezikulturní a mezijazykové komunikace.

J. Šabršula definuje překládání jako „*sociosémiologický proces opírající se o širokou sociálně historickou a kulturní erudici, jde-li o překládání odborného textu, pak je tu nutná znalost příslušného speciálního oboru*“.²

Překlady můžeme dělit podle různých kritérií, např. R. Jacobson rozlišuje překlad vnitrojazykový, intersémiotický a mezijazykový.³ Překlady lze také členit na interlineární, doslovné, volné a komunikativní.⁴ Dále můžeme rozlišovat překlady umělecké, administrativní, odborné a publicistické. Zvláštní kategorii pak tvoří překlady strojové, jejichž kvalita však bývá pochybná.

Soudní překladatel, resp. každý překladatel právnických textů, musí být také schopen vypořádat se s různými odlišnostmi. Pokud má převést pojmy z jednoho jazyka do druhého, musí zároveň konfrontovat dva systémy, dva přístupy a dvě

² ŠABRŠULA, Jan. *Teorie a praxe překladau*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2007, s. 4.

³ KNITTLOVÁ, Dagmar a kol. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, s. 15.

⁴ KNITTLOVÁ, Dagmar a kol. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, s. 16-17.

právní kultury, ve kterých jsou určité pojmy sdíleny, ale mnoho dalších je specifických pro každý systém.⁵

V běžné praxi komerčního překladatele se však překlady většinou člení pouze na dva typy:

- a) překlady běžné, též označované jako obyčejné, bez (soudního) ověření či bez (kulatého) razítka;
- b) překlady úředně ověřené, též označované jako překlady ověřené, úřední, soudní, úředně ověřené, soudně ověřený či se soudním ověřením, lidově pak jako překlady s (kulatým) razítkem.

V zákoně o soudních tlumočnících jasné řešení této nesystematičnosti označení nenalezneme, pouze v § 1 odst. 2 je zmíněno „vyhotovení úředně ověřeného překladu“, dále pak zákon hovoří pouze o „překladatelském úkonu“. Lze se tedy domnívat, že správné označení je „úředně ověřený překlad“.

Úředně ověřeným překladem rozumíme překlad opatřený doložkou soudního překladatele, opatřený razítkem soudního překladatele a jeho podpisy. Z výše uvedeného vyplývá, že je oprávněn jej vyhotovit pouze soudní překladatel, který za něj zároveň nese odpovědnost. Je zřejmé, že u těchto překladů je více než u jiných nutné, aby překladatel kladl důraz na přesnost, měl povědomí o právu dané země a byl schopen si potřebné informace dohledat. Podle tlumočnického zákona mohou být nově úředně ověřené překlady vypracovány i v elektronické podobě. Takový překlad musí být opatřen zaručeným elektronickým podpisem a kvalifikovaným elektronickým časovým razítkem.

Ustanovení zákona o soudních tlumočnících se vztahují rovněž na převod sdělení z a do komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob.

⁵ HARVEY, Malcom. Le traducteur juridique face à la différence. *Traduire*, 221/2009, s. 79.

2. Právo na tlumočení a překlad

2.1 Právo na tlumočení a překlad podle mezinárodní právní úpravy

Právo na tlumočení patří mezi jedno ze základních lidských práv, souvisejících s právem na spravedlivý proces a zákaz diskriminace.

V trestním řízení je zakotveno ve člancích 5 a 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané dne 4. října 1950 v Římě. Čl. 5 Úmluvy uvádí, že „každý, kdo je zatčen, musí být seznámen neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, s důvody svého zatčení a s každým obviněním proti němu“. Čl. 6 v odst. 1 upravuje právo na spravedlivý proces a v odstavci 3 v bodech a) a e) stanoví minimální práva každého, kdo je obviněn z trestného činu, konkrétně právo „a) být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu;“ a „e) mít bezplatnou pomoc tlumočnicka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví“.⁶

Z výše uvedeného vyplývá, že pokud obviněný rozumí jazyku používanému před soudem, nemůže trvat na pomoci tlumočnicka z jiného jazyka, kterému rozumí lépe, např. jazyka své etnické menšiny.⁷ To ostatně potvrzuje již starší judikatura Evropské komise pro lidská práva, která např. ve věci Bideault proti Francii (stížnost č. 11261/84 z 6. října 1986) potvrdila stanovisko francouzského odvolacího a Kasačního soudu. V dané věci svědci obviněného chtěli před soudem hovořit bretonsky, přestože rozuměli francouzsky. Soud zamítl tlumočnicka do bretonštiny s odvoláním na čl. 407 francouzského trestního řádu, který stanoví, že pokud je znalost francouzštiny obviněného nebo svědka „dostatečná“, není třeba tlumočnicka. Evropská komise pro lidská práva ve věci Bideault proti Francii potvrdila, že článek 6 odst. 3 d) Úmluvy nezaručuje svědkům právo na vyjadřování se v jazyce podle své volby. Dále se Komise zabývala tím, zda nebylo porušeno právo na spravedlivý proces, zaručené článkem 6 odst. 1 Úmluvy, jelikož svědci nemohli hovořit bretonsky. Dospěla k závěru, že toto právo nebylo porušeno, jelikož svědci

⁶ Úmluva o ochraně lidských práv a svobod, čl. 5 a 6.

⁷ Mucha, J. Z judikatury ES k článku 6 odst. 3 e) EÚLP. *Bulletin advokacie*, 6-7/1997, s. 81.

neuváděli, že by nebyli schopni se vyjadřovat ve francouzštině.⁸

Právo na tlumočníka se vztahuje na celé trestní řízení po vznesení obvinění a samozřejmě též na řízení odvolací. Náklady na tlumočníka hradí stát, pro obviněného je tato služba nepodmíněná a vždy bezplatná, a to i tehdy, je-li shledán vinným.⁹

Podmínky tlumočení a překladu a uplatnění práva na něj jsou pak upraveny ve směrnici Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU, o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení (dále jen „Směrnice“). Směrnice stanoví minimální pravidla a vyplývá z ní povinnost členských států zajistit kvalitní překlad, odpovídající stanoveným požadavkům. Vztahuje se na trestní řízení a řízení o výkonu evropského zatýkacího rozkazu. Podle této Směrnice jsou členské státy povinny zajistit tlumočení podezřelému nebo obviněnému, který nemluví jazykem trestního řízení nebo mu nerozumí, a to na celou dobu řízení (včetně předběžných jednání, výslechů a případných řízení o opravných prostředcích).

Právo na tlumočníka garantuje rovněž Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, který ve článku 14 odst. 3 písm. f) uvádí, že *„každý, kdo je obviněn z trestného činu, má právo být neprodleně a podrobně informován v jazyce, jemuž rozumí, o povaze a důvodu obvinění proti němu a dále má mimo jiné právo na tlumočníka jestliže nerozumí jazyku nebo nemluví jazykem, jehož se užívá u soudu.“*¹⁰

2. 2 Právo na tlumočení a překlad podle české právní úpravy

V České republice je právo na tlumočníka zakotveno v Listině základních práv a svobod, kde je ve článku 37 odst. 4 uvedeno, že právo na tlumočníka má každý, kdo prohlásí, že neovládá jazyk, v němž je vedeno řízení.¹¹ Legislativní úprava práva na tlumočníka v Evropské unii je do vnitrostátních předpisů České

⁸ Rozhodnutí a zprávy. Evropská komise pro lidská práva [online]. Dostupné z www.miris.eurac.edu.

⁹ Mucha, Jiří. Z judikatury ES k článku 6 odst. 3 e) EÚLP. *Bulletin advokacie*, 6-7/1997, s. 81.

¹⁰ Valné shromáždění OSN. Mezinárodní pakt ze dne 19. prosince 1966 o občanských a politických právech. New York: Valné shromáždění OSN.

¹¹ Listina základních práv a svobod, čl. 37 odst. 4.

republiky transponována zejména v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „trestní řád“) a v tlumočnickém zákoně.

Právo na tlumočníka je dále uvedeno v zákonných předpisech, které jsou vázány ustanoveními Ústavy a Listiny základních práv a svobod.

V trestním řízení je právo na tlumočníka zakotveno v § 2 (14) trestního řádu, kde je uvedeno, že „[...]každý, kdo prohlásí, že neovládá český jazyk, je oprávněn používat před orgány činnými v trestním řízení svého mateřského jazyka nebo jazyka, o kterém uvede, že ho ovládá.“¹² Samotná činnost tlumočníka je pak blíže popsána v § 28 a 29 téhož zákona. Povinnost překlad zajistit dopadá na orgán činný v trestním řízení, o jehož rozhodnutí jde.¹³

Právo na tlumočníka v občanském soudním řízení nalezneme v § 18 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, který stanoví, že „(1) Účastníci mají v občanském soudním řízení rovné postavení. Mají právo jednat před soudem ve své mateřštině. Soud je povinen zajistit jim stejné možnosti k uplatnění jejich práv. (2) Účastníku, jehož mateřštinou je jiný než český jazyk, soud ustanoví tlumočníka, jakmile taková potřeba vyjde v řízení najevo. Totéž platí, jde-li o ustanovení tlumočníka účastníku, s nímž se nelze dorozumět jinak než některým z komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob.“¹⁴

Právo na tlumočníka ve správním řízení je uvedeno v § 16 (3) zákona č. 500/2000 Sb., správní řád: „Každý, kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočníka zapsaného v seznamu tlumočnicků, kterého si obstará na své náklady. V řízení o žádosti si žadatel, který není občanem České republiky, obstará tlumočníka na své náklady sám, nestanoví-li zákon jinak.“¹⁵

Z judikatury vyplývá, že právo na tlumočníka nelze analogicky uplatňovat jako právo na doručování přeložených rozhodnutí. Např. v rozsudku Nejvyššího

¹² Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, § 2 (14).

¹³ ŠÁMAL, Pavel, ŠÁMALOVÁ, Milada. *§ 28 Přibrání tlumočníka*. Trestní řád I, II, III. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 360.

¹⁴ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 18 odst. 1 a 2.

¹⁵ Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, § 16 odst. 3.

správního soudu č.j. 5 Azs 52/2004-45 (žalobkyně P.T.M vs Ministerstvo vnitra) soud dospěl k závěru, že „z žádného právního předpisu nelze dovozovat povinnost soudu zasílat účastníkovi řízení překlad rozhodnutí do jiného jazyka, než v jakém byl vyhotoven. Pouze rozhodnutí soudu v českém jazyce, jakožto projev svrchovanosti českých státních orgánů nad územím České republiky, je zněním autentickým a pro všechny dotčené subjekty závazným“. Ke stejnému závěru, tj. že základní právo garantované čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod nedopadá na písemný styk s účastníky řízení, ostatně dospěl též Ústavní soud ve stanovisku pléna č.j. Pl.ÚS-st. 20/05 ve věci právního názoru IV. Senátu Ústavního soudu České republiky odchylného od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezu sp.zn. II.ÚS 186/05 ze dne 8. srpna 2005.

Naopak nepřibrání tlumočnicka k výslechu obviněného, svědka nebo osoby podávající vysvětlení je porušením principu rovnosti účastníků řízení a principu práva na spravedlivý proces a řízení je stíženo právní vadou. Toto právo se však vztahuje pouze na tlumočení, nikoli na související překlady.

Zajímavé je usnesení Nejvyššího správního soudu č.j. 6 Azs 267/2015-23 v právní věci žalobce proti Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR, podle kterého „reaguje-li cizinec v řízení před soudem na úkony soudu činěné v českém jazyce svými podáními činěnými rovněž v českém jazyce, nejsou dány důvody stanovené v § 18 odst. 2 o.s.ř. pro ustanovení tlumočnicka, neboť toto není potřeba“¹⁶. Výše uvedené lze vykládat jako snahu o zabránění zneužívání tohoto práva, zároveň by to mělo vést k obezřetnosti účastníka, který může přecenit své jazykové znalosti.

V českém právu není nijak definována kvalita překladu a její přezkum, a tedy ani možnost namítat nedostatečnou kvalitu. Při řešení této situace lze vycházet ze stanoviska generálního advokáta při Soudním dvoru EU¹⁷ a napadnout řízení jako celek.

¹⁶ Usnesení NSS soudu č.j. 6 Azs 267/2015-23.

¹⁷ Stanovisko generálního advokáta Soudního dvora Evropské unie Priit Pikamäe, přednesené dne 15. dubna 2021 ve věci sp. zn. C-564-19.

Co se týče úhrady výdajů na tlumočníka, v trestním řízení má účastník právo na zajištění tlumočnických a překladatelských služeb zdarma a tyto výdaje hradí Česká republika. Česká republika je povinna zajistit a uhradit tyto výdaje i v jiných případech, např. v řízení o svěřeni dítěte do péče nebo v řízení o udělení azylu či mezinárodní ochrany. V jiných případech si účastník musí hradit tlumočníka sám. Toto se týká např. řízení o udělení přechodného pobytu. V případě, že zákazník požaduje tlumočení či překlad pro jiné účely, pro které je tlumočení či překlad „s razítkem“ vyžadován (svatební obřad, překlady diplomů, různých výpisů a dalších listin apod.), nese samozřejmě náklady sám.

3. Z historie soudního tlumočení

První zmínka o soudních tlumočnících a nutnosti jejich přibrání k soudnímu řízení se na našem území objevuje v trestním zákoníku z roku 1803, který zmiňuje právo na tlumočení pro obviněného, pokud nerozumí jazyku vyšetřujícího úředníka. Další úpravu činnosti soudních tlumočnicků v trestním řízení nalezneme ve dvorském dekretu z roku 1835, ten však upravoval pouze některé aspekty činnosti soudních tlumočnicků. Tlumočnická činnost byla prováděna jako činnost vedlejší a až do roku 1909 ji vykonávali pouze muži, zejména pak advokáti a vysokoškolští a středoškolští profesoři. První seznamy soudních tlumočnicků byly publikovány ve Věstníku Ministerstva spravedlnosti v roce 1897, a to podle obvodů vrchních zemských soudů.¹⁸

Po vzniku Československa v roce 1918 se na území současné České republiky nadále používaly právní předpisy z bývalé rakouské části monarchie, zatímco na Slovensku a v Podkarpatské Rusi platily předpisy z bývalých uherských částí monarchie. V meziválečném období byl projednáván samostatný zákon o přisežných tlumočnících, nebyl však přijat a nejednotná zastaralá právní úprava z dob monarchie platila až do roku 1949.¹⁹

Prvním samostatným zákonem upravujícím činnost soudních tlumočnicků se stal zákon č. 167/1949 Sb., o stálých přisežných znalcích a tlumočnících. Hlavní pozornost byla věnována znalcům a zákon vycházel z toho, že činnost tlumočnicků je v podstatě činností znaleckou. V tomto zákoně byla mimo jiné zakotvena povinnost tlumočnicků vést tlumočnický deník, byla zavedena kárná odpovědnost a definovány některé náležitosti soudně ověřeného překladu.

Tento zákon byl následně nahrazen zákonem č. 47/1959 Sb., o úpravě právních poměrů znalců a tlumočnicků. Zákon č. 47/1959 Sb. sice přinesl některé úpravy činnosti tlumočnicků, jako např. podmínky pro jmenování soudním

¹⁸ TAUCHEN, Jaromír. Soudní tlumočníci v proměnách věků. *Časopis pro právní vědu a praxi*. XXIX, 3/2021, s. 521-526.

¹⁹ Tamtéž.

tlumočnickem, náležitosti tlumočnické pečeti a vedení seznamů tlumočnicků krajskými soudy, ale podstatnější změny se týkaly především znalecké činnosti.

Zákon č. 47/1959 Sb. se však v praxi příliš neosvědčil, proto byl následně nahrazen zákonem č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících. Nová právní úprava obsahovala změny spíše v oblasti znalecké činnosti, pro tlumočnický žádné zásadní změny nepřinesla.

Po roce 1989 došlo v české justici k mnoha změnám, ale tlumočníci a překladatelé zůstali opomenuti. Navzdory veškeré dlouhodobé snaze se změny až do konce roku 2020 nedečkali. Zákon č. 36/1967 Sb. byl sice čtyřikrát novelizován, ale většinou se jednalo pouze o drobné technické úpravy.

V lednu 2010 předložila Komora soudních tlumočnicků České republiky (KST ČR) návrh samostatného zákona. Věcný záměr zákona byl předložen již v roce 2011, ale k přijetí zákona došlo až po letech vyjednávání KST ČR se zástupci Ministerstva spravedlnosti ČR.

Návrh zákona byl opakovaně projednáván a teprve v roce 2019 byl přijat zákon č. 354/2019, ke kterému však měla profesní komunita soudních tlumočnicků a překladatelů od počátku velké výhrady. Proto byla ustanovena společná pracovní skupina, sdružující nejen zástupce KST ČR, ale také členy Jednoty tlumočnicků a překladatelů, Asociace konferenčních tlumočnicků, České komory tlumočnicků znakového jazyka, Svazu neslyšících a nedoslýchavých osob v ČR, jakož i členy z řad mezinárodní asociace EULITA či jednotlivé zainteresované tlumočnický.²⁰ Pracovní skupina zpracovala návrh novely, projednala jej se zástupci vlády a Ministerstva spravedlnosti a dosáhla jeho projednání ve sněmovně.

Novelizace²¹ tedy byla provedena ještě před nabytím účinnosti zákona a podařilo se odstranit část vytýkaných nedostatků. Jednalo se zejména o snížení pokut za přestupky, zrušení povinnosti archivaci překladů, možnost odmítnout

²⁰ CHOCHÚT, Michal, JIRÁKOVÁ, Edita. Prokrastinace zrodu samostatného zákona o soudních tlumočnících. *Bulletin Soudní tlumočnický*, 1/2019, s. 2.

²¹ Zákon č. 166/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 354/2019 Sb., o soudních tlumočnících a soudních překladatelích.

tlumočnický úkon z důvodu nedostatku odbornosti, zrušení povinného pojištění, bližší vymezení povinnosti součinnosti zadavatele, omezení možnosti zveřejňování sankcí a omezení možnosti udílení výtek.²²

Tlumočnický zákon nabyt účinnosti k 1. lednu 2021, ke stejnému dni nabyt účinnosti také tlumočnická vyhláška a vyhláška o tlumočném.

Výsledný zákon je kompromisem, který v mnoha ohledech nerezonuje ani s požadavky samotných soudních tlumočnicků a překladatelů, ani s doporučeními Evropské asociace právních tlumočnicků a překladatelů EULITA.

Přesto nelze zpochybnit, že nový zákon o tlumočnických a překladatelích přinesl podstatné změny oproti předchozímu zákonu. Především rozlišuje tlumočnickou a překladatelskou činnost, tedy ústní a písemný převod mezi dvěma jazyky, stanovuje požadavky na vzdělání, jazykové vzdělání a praxi, zvýšil odměny za tlumočnické a překladatelské úkony, zavedl povinnost vstupní zkoušky a možnost elektronických úkonů. Celá agenda soudních tlumočnicků a překladatelů byla převedena z krajských soudů na Ministerstvo spravedlnosti.

²² CHUCHÚT, Michal. Kde jsme byli..., kde jsme..., kde budeme.... *Bulletin Soudní tlumočnick* 1/2020, s. 11.

4. Profesní organizace a evropské projekty

4.1 Komora soudních překladatelů České republiky

Zájmy soudních tlumočnicků hájila od roku Sekce soudních tlumočnicků, která byla součástí Jednoty tlumočnicků a překladatelů. V roce 1996 se tato sekce přeměnila na Komoru soudních překladatelů České republiky (KST ČR). Jejím účelem je zejména prosazování profesních, pracovněprávních a sociálních zájmů svých členů a dalších soudních tlumočnicků. KST ČR organizuje různá školení, terminologické semináře, workshopy a kulturní a společenské akce nejen pro své členy a překladatele a tlumočnický, ale také pro další zájemce, zejména právníky, justiční úředníky a studenty jazyků.

Mezi významné vzdělávací aktivity KST ČR se řadí každoroční týdenní letní pobyty v Justiční akademii v Kroměříži, zaměřené vždy na konkrétné téma (trestní právo, obchodní právo apod.), kterých se účastní nejen překladatelé a tlumočníci, ale také právníci a pracovníci soudu. Společná komunikace a řešení problémů přispívá nejen ke zvyšování jazykové kvalifikace všech stran, ale také vzájemnému porozumění a pochopení potřeb spolupráce. Kromě toho pořádá také kurzy právníckého minima na PF UK a jednodenní kurzy pro uchazeče o jmenování soudním tlumočnickem, jejichž úspěšné absolvování vyžadují před jmenováním všechny krajské soudy²³.

KST ČR se rovněž zabývá právními aspekty tohoto povolání. Zde je třeba vyzdvihnout spolupráci KST ČR s legislativním odborem Ministerstva spravedlnosti při přípravě nového zákona o soudních překladatelích a soudních tlumočnících. Představenstvo KST ČR se navrhováním a připomínkováním aktivně podílelo na legislativním procesu týkajícím se právní úpravy činnosti soudních tlumočnicků. Představenstvo KST ČR také spolupracuje s tuzemskými a mezinárodními profesními organizacemi, jejichž činnost přímo či nepřímo souvisí s činností soudních tlumočnicků, a je řádným členem Evropské asociace právních tlumočnicků a překladatelů (EULITA) a Mezinárodní federace překladatelů. Podílelo se

²³ Kolektiv autorů. *Členství*. KST ČR [cit. 4. února 2022]. Dostupné z kstr.cz/clenstvi-v-komore.

i na přípravě směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU, o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení.

KST ČR také vydala etický kodex, který shrnuje práva, povinnosti a etické principy, jimiž by se měli soudní tlumočníci řídit. Zatím se však jedná pouze o návody a doporučení, za jejichž nedodržování nelze tlumočnickovi udělit žádnou sankci.

4.2 Jednota tlumočnicků a překladatelů

Jednota tlumočnicků a překladatelů (JTP) byla založena v roce 1990 jako nezávislá organizace, jejímž cílem je hájit profesní, pracovněprávní a sociální zájmy svých členů. Mnoho akcí pořádá společně s KST ČR. Mezi nejznámější akce JTP patří každoroční Jeronýmovy dny, během kterých mohou účastníci navštívit různé odborné přednášky a semináře. JTP vydala mnoho odborných publikací a svým členům zasílá čtvrtletník o tlumočení a překladu ToP a pravidelné Zpravodaje o aktualitách v oboru. Společně s KST ČR se zapojila do činnosti Pracovní skupiny soudních tlumočnicků v souvislosti s projednáváním nového zákona vyhlášek upravujících činnost soudních tlumočnicků a překladatelů. Jejimi přidruženými členy je Asociace konferenčních tlumočnicků (ASKOT) a Česká komora tlumočnicků znakového jazyka (ČKTZJ). Je také členem Mezinárodní federace překladatelů (FIT). Po uhrazení ročního poplatku se členy mohou stát jak soudní, tak i nesoudní překladatelé a tlumočníci.

4.4 Evropské projekty

Česká republika se prostřednictvím svých zástupců zapojuje do projektů Evropské unie, jejichž cílem je zkvalitňování a profesionalizace tlumočnických služeb, stanovení minimálních standardů pro vzdělávání, výběr a odměňování soudních tlumočnicků a překladatelů.

Již v roce 2002 se zástupci KST, Ministerstva spravedlnosti, Ústavu translatoologie, advokátní komory a Soudcovské unie podíleli na projektu Grotius II, realizovaným pod záštitou příslušného generálního ředitelství Evropské komise.

Tento projekt navazoval na projekt Grotius I (na němž se Česká republika nepodílela) a jeho účelem bylo zajištění ochrany lidských práv v trestním řízení, zkvalitnění poskytovaných překladatelských a tlumočnických služeb a sladění požadavků na tyto osoby a jejich výkony tak, aby mohl být vybudován evropský registr překladatelů a tlumočnicků za předpokladu spolehlivosti a znatelnosti výkonu. Výsledky tohoto projektu byly částečně zohledněny při přípravě nového tlumočnického zákona. Projekt byl přijat Radou Evropské unie na základě článku K.3 Smlouvy o Evropské unii.

V letech 2003-2007 se Česká republika účastnila projektu Agis, který navázal na projekt Grotius II a zaměřil se zejména na úlohu překladatelů a tlumočnicků v soudním řízení a jejich spolupráci s veřejnými orgány. K výsledkům projektů patří například vypracování příručky s učebními materiály pro soudní tlumočnický a veřejné orgány.

Dále se zástupci České republiky zapojili např. do mezinárodního evropského projektu IMPLI, jehož cílem byl implementace směrnice 2010/64/EU do českého práva, a do projektu TRAFUT, jehož cílem bylo zvýšení kvality tlumočení v zemích Evropské unie.

Dalším významným evropským projektem byl projekt QUALETRA, zaměřený na kvalitu právního překladu zejména v zemích, ve kterých výkon činnosti soudních překladatelů nebyl upraven národními předpisy.

Mezi nejvýznamnější evropské projekty v této oblasti se v posledních letech zařadil také projekt LIT Search, zaměřený na vyhledávání soudních tlumočnicků a překladatelů. Tento projekt rovněž vychází ze směrnice č. 2010/46 o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení a jeho účelem je příprava evropské databáze soudních tlumočnicků a překladatelů.²⁴ Projektový tým se shodl na základních doporučeních ohledně navrhované legislativy a apeloval na vlády jednotlivých členských států, aby zajistily harmonizaci národní právní úpravy podle těchto

²⁴ ŠPRCOVÁ, Ilona. O podstatě evropského projektu LIT Search. *Bulletin Soudní tlumočnický*, 2/2016, s. 32-35.

doporučení. Pro účely této diplomové práce níže uvádím několik doporučení, která nový tlumočnický zákon nezohledňuje:

1. Jmenování na omezenou dobu, přezkum a opětné jmenování po určitém čase;
2. Striktní dodržování etického kodexu;
3. Povinná účast v programech celoživotního odborného vzdělávání;
4. Jasná pravidla pro odměňování – pevná sazba za jednotku práce, výše náhrady za čekací dobu a za čas strávený na cestě, výše storno poplatků.

5. Porovnání vybraných částí zákona č. 354/2019 Sb., o soudních tlumočnických a soudních překladatelích a zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnických

Tlumočnický zákon nabyl účinnosti dne 1. ledna 2021, téhož dne vstoupila v účinnost také vyhláška o tlumočnické činnosti a vyhláška o tlumočném.

Kromě výše uvedených právních předpisů upravují postavení tlumočnicka také procesní předpisy vztahující se k jednotlivým druhům řízení:

- a) Trestní řízení – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
- b) Civilní řízení – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, a zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních
- c) Správní řízení – zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, a zákon č. 250/2016 Sb., zákon o odpovědnosti za přestupky
- d) Soudní řízení správní – zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní

Nový zákon přinesl mnoho změn. Především rozlišil tlumočnickou a překladatelskou činnost, tedy ústní a písemný převod mezi dvěma jazyky, stanovil požadavky na vzdělání, jazykové vzdělání a praxi, zvýšil odměny za tlumočnické a překladatelské úkony, zavedl povinnost vstupní zkoušky a možnost elektronických úkonů. Celá agenda přešla z krajských soudů na Ministerstvo spravedlnosti.

Původní návrh zákona stanovil též povinné pojištění, ale po připomínkách ze strany KST bylo od tohoto ustanovení upuštěno. Zejména pro tlumočnické

tzv. malých jazyků a tlumočnickou činnost přestali vykonávat.²⁵ Stejná situace byla v případě znalců, kdy panovaly obavy z nárůstu žádostí o vyškrtnutí znalců působících v oborech či odvětvích, v nichž jsou ustanovováni jen velmi zřídka. Nový znalecký zákon zavedl povinné pojištění znalců, ale Ministerstvo spravedlnosti vyhláškou stanovilo seznam oborů, odvětví a specializací, na něž se povinnost povinného pojištění nevztahuje. Dá se usuzovat, že v tomto případě zájem na udržení znalců převládá nad výhodami povinného pojištění.²⁶

Vyhověno bylo také požadavku na zrušení povinné archivace překladů, které lze v případě potřeby dohledat ve spisu zadavatele.

Naopak návrhu na zavedení ustanovení o právu tlumočnicka na součinnost zadavatele nebylo vyhověno, a to navzdory argumentaci KST, že „*kvalita tlumočení či překladu nezávisí jen na schopnostech tlumočnicka či překladatele, ale rovněž na jeho obeznámenosti se skutečnostmi, kterých se tlumočnický či překladatelský úkon týká*“²⁷. V praxi však zadavatelé většinou vycházejí tlumočnickům vstříc a v rámci tzv. komunikační povinnosti jim nahlédnutí do spisu umožní.

Tato kapitola se zaměřuje na nejpodstatnější změny oproti předchozímu zákonu a jejich dopad na činnost tlumočnicků. Na okraj je ještě třeba zmínit, že na činnost soudních překladatelů a tlumočnicků dopadají i jiné zákony, značné ulehčení administrativy přineslo i povinné zřízení datových schránek, které jsou zřizovány Ministerstvem vnitra automaticky a bezplatně na základě zákona č. 255/2019 Sb., kterým se změnil zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů.

²⁵ Odůvodnění pozměňovacích návrhů pracovní skupiny soudních tlumočnicků a překladatelů k návrhu zákona o soudních tlumočnických a soudních překladatelích. Online. Dostupné z www.kstcr.cz [cit. 24. února 2022].

²⁶ FRYŠTÁK, Marek, KREJČÍ, Zdeněk: *Postavení znalce v trestním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 80.

²⁷ Odůvodnění pozměňovacích návrhů pracovní skupiny soudních tlumočnicků a překladatelů k návrhu zákona o soudních tlumočnických a soudních překladatelích. Online. Dostupné z www.kstcr.cz [cit. 24. února 2022].

5.1. Oddělení právní úpravy znalecké a tlumočnické činnosti a odlišení činnosti soudních překladatelů a soudních tlumočnicků

Asi nejvýznamnější změnu oproti předchozímu zákonu představuje oddělení právní úpravy znalecké a tlumočnické činnosti a odlišení tlumočnické činnosti od činnosti překladatelské. Potřeba oddělit právní úpravu znalecké a tlumočnické činnosti vznikla proto, že jsou mezi těmito činnostmi značné rozdíly, které bylo nutné zohlednit i v právní úpravě.²⁸

Účel úpravy znaleckého zákona byl definován v § 1 takto: „*Účelem zákona je zajištění řádného výkonu znalecké a tlumočnické činnosti v řízení před orgány veřejné moci, jakož i znalecké a tlumočnické činnosti prováděné v souvislosti s právními úkony fyzických nebo právnických osob.*“

Oproti tomu tlumočnický zákon upravuje a tedy i definuje pouze výkon tlumočnické a překladatelské činnosti, v § 1 takto: „*Výkonem tlumočnické činnosti se rozumí provádění tlumočnických úkonů před orgány veřejné moci nebo v souvislosti s právním jednáním ve formě notářského zápisu [...]. Výkonem překladatelské činnosti se rozumí provádění překladatelských úkonů před orgány veřejné moci a vyhotovení úředně ověřeného překladu vyžadovaného podle jiného právního předpisu nebo přímo použitelného předpisu Evropské unie nebo mezinárodní smlouvy.*“

Dále došlo k rozdělení těchto dvou činností – tlumočnickou činnost je oprávněn vykonávat soudní tlumočnick, překladatelskou činnost pak soudní překladatel.²⁹ Jedná se tedy o dvě odlišné činnosti, ke kterým je třeba získat odlišná oprávnění, nicméně jedna osoba může zažádat jak o oprávnění k překladatelské činnosti, tak i k činnosti tlumočnické. Z výše uvedeného § 1 rovněž vyplývá, že úředně ověřený překlad nemůže být vyhotoven mezi dvěma soukromoprávními subjekty.

²⁸ Jiráňková, Edita. Praktické naplnění nového zákona o soudních tlumočnících přinese až nová vyhláška. Jaká bude a co od ní můžeme očekávat? *Bulletin Soudní tlumočnick* 1/2020, s. 15-17.

²⁹ § 2 TlumZ.

Přestože někteří tlumočníci a překladatelé tuto změnu vítají, velká část ji naopak neocení. Soud v průběhu řízení potřebuje většinou zajistit jak překlad listin, tak i tlumočení při soudním jednání. Z praktického hlediska je pro něj mnohem efektivnější, pokud se může obrátit na jednu osobu.³⁰ To je ostatně efektivnější i pro samotného tlumočnicka³¹, který se tak může lépe seznámit s daným případem.

Znaleckou činnost nově upravuje zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech.

5.2 Podmínky pro výkon tlumočnické činnosti

Podmínky pro výkon tlumočnické činnosti jsou uvedeny v § 7 TlumZ a v mnoha ohledech se podstatně liší od dřívější právní úpravy podmínek pro výkon této činnosti v § 4 ZnalZ. Totožná je pouze podmínka bezúhonnosti.

Nově byla vypuštěna podmínka týkající českého státního občanství a nyní postačuje, když má žadatel v České republice trvalý pobyt. Vypuštěna byla také podmínka souhlasu žadatele, pravděpodobně proto, že jeho souhlas je v případě jeho podání žádosti a složení slibu zřejmý.

Zavedeny pak byly dvě nové podmínky: žadatel o jmenování soudním tlumočnickem nesmí být na základě pravomocného rozhodnutí soudu v úpadku a nesmí být v posledních třech letech před podáním žádosti potrestán pokutou ve výši 100 000 Kč za přestupek podle § 39 odst. 2 písm. a) TlumZ (neoprávněné vydávání se za tlumočnicka). Toto ustanovení může být poněkud zavádějící, jelikož podle uvedené formulace se lze domnívat, že pokud by byl tlumočnick potrestán pokutou v jakékoli jiné nižší či vyšší částce, bylo by to v pořádku. Domnívám se, že by tato formulace měla znít „pokud mu nebyla udělena pokuta přesahující 100 000 Kč“.

³⁰ Benešová, Jana. Konec tlumočnicků v Čechách. *Právní prostor*, 22.02.2021. Dostupné z www.pravniprostor.cz [cit. z 15. února 2022].

³¹ Tlumočnický zákon používá zastřešující pojem „tlumočnick“ pro označení soudního tlumočnicka i soudního překladatele. Pokud není níže v textu uvedeno jinak, pojem „tlumočnick“ je používán pro obě profese.

Znalecký zákon ve výčtu uváděl také podmínku nevyškrtnutí ze seznamu znalců a tlumočnicků v posledních třech letech. Velmi obdobná podmínka se nachází i v novém zákoně, a to dokonce s rozšířením na dobu pěti let. Nenajdeme ji takto explicitně vyjádřenou, nicméně podle § 7 odst. písm. d) TlumZ lze tlumočnickem nebo překladatelem (mimo jiné) jmenovat pouze osobu, které „*v posledních 5 letech před podáním žádosti o zápis nebylo zrušeno oprávnění vykonávat tlumočnickou činnost podle § 14 odst. 1 písm. c)*“, přičemž ustanovení § 14 odst. 1 písm. c) TlumZ se týká právě zániku oprávnění vykonávat tlumočnickou činnost z důvodu závažného nebo opakovaného porušení povinností stanovených tímto zákonem.

5.3 Odborná způsobilost a jmenování

Podstatnější změny se týkají odborné způsobilosti. Znalecký zákon vymezoval odbornou způsobilost pouze velmi stručně, a to v § 4 odst. 1 následujícími slovy: „*Jmenovat znalcem (tlumočnickem) lze toho, kdo [...] má potřebné znalosti a zkušenosti z oboru (jazyka), v němž má jako znalec (tlumočnick) působit, především toho, kdo absolvoval speciální výuku pro znaleckou (tlumočnickou) činnost, jde-li o jmenování pro obor (jazyk), v němž je taková výuka zavedena.*“

Znalecký zákon tedy nespécifikoval konkrétní rozsah těchto znalostí ani rozsah nebo délku zkušeností, upřesnění se nenacházelo ani v příslušné vyhlášce. Orgány jmenující znalce nebo tlumočnický měli tedy poměrně široký prostor pro posuzování znalostí a zkušeností a rozhodování o jmenování znalců či tlumočnicků.³²

Na jmenování nebyl právní nárok. V praxi tento nedostatek kritérií vedl k tomu, že zatímco některé soudy dlouhodobě odmítaly tlumočnický jmenovat, jiné je jmenovaly téměř okamžitě. Podmínky byly netransparentní a lišily se kraj od kraje.

Oproti tomu tlumočnický zákon vymezuje požadované znalosti a zkušenosti velmi podrobně. V § 8 stanoví povinnost minimálně vysokoškolského magisterského studia, absolvování státní jazykové zkoušky překladatelské či tlumočnické

³² DÖRFL, Luboš. *Zákon o znalcích a tlumočnících: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 21.

(dle zvolené činnosti), pět let aktivní tlumočnické či překladatelské praxe, úspěšné vykonání vstupní zkoušky a případně i další osvědčení, pokud jsou k výkonu tlumočnické či překladatelské činnosti s odbornou péčí nezbytné. Požadované obory vzdělání jsou blíže specifikovány v příloze č. 1 vyhlášky o tlumočnické činnosti. Ve zvlášť odůvodněných případech může být některá povinnost žadateli prominuta. Toto se týká zejména méně častých jazyků, které se v České republice nevyučují, a tudíž není možné z nich složit požadované zkoušky.

Pokud žadatel není rodilým mluvčím českého jazyka, musí prokázat znalost českého jazyka v rozsahu, který je nezbytný pro výkon tlumočnické činnosti. Žadatelé z jiných zemí pak mohou svoji odbornou způsobilost prokázat diplomy, osvědčeními či jinými doklady vydanými příslušnými orgány nebo institucemi členského státu Evropské unie nebo třetího státu.³³

Definování požadavků na odbornou způsobilost je jednoznačně krokem vpřed, který vychází i z doporučení Evropské unie. Již v roce 2009 vydala Komise Evropských společenství závěrečnou zprávu o studii provedené na téma „Právní tlumočení – Doporučení pro osvědčené postupy“. Komise doporučovala sjednocení podmínek kladených na odbornou způsobilost a upozorňovala na nejednotnost v rámci jednotlivých států Evropské unie. Zpráva dále v souvislosti se soudním tlumočením uvádí, že „v mnoha [evropských] státech neexistuje ani povinný etický kodex, ani spolehlivý celostátní seznam, ani doporučení nejlepší praxe a ani žádná rozpočtová položka pro související financování“.³⁴ Definování jasných požadavků na odbornou způsobilost a zavedení nároku na jmenování po splnění předem daných podmínek je také v souladu s podmínkou „objektivních a nediskriminačních kritérií“ (viz např. posouzení předběžné otázky francouzského Kasačního soudu ve spojených věcech C-372/09 a C-373/09 ze dne 17. března 2011).

Soudní tlumočníci, kteří byli jmenováni podle znaleckého zákona a činnost vykonávají méně než 10 let, jsou povinni si do pěti let od účinnosti tlumočnického zákona doplnit odbornou způsobilost podle vyhlášky o tlumočnické činnosti. Soudní

³³ Zákon č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti státních příslušníků členských států Evropské unie a o změně některých zákonů.

³⁴ DAUTREMEPUIS, Fanny. *L'expert traducteur interprète judiciaire : réflexions sur une fonction ambiguë*. Diplomová práce, s. 23.

tlumočníci, kteří byli jmenováni před více než 10 lety, mají podle § 44 odst. 4 TlumZ pouze povinnost složit vstupní zkoušku.

Přestože lze požadavky na odbornou způsobilost jen vítat, opomenuta zůstala skutečnost, že jsou kladeny i na tlumočníky vzácných jazyků, kteří svoji činnost vykonávají jen zřídka a mnohdy je pro ně obtížné tyto požadavky splnit. Zůstává otázkou, zda budou usilovat o splnění požadavků, nebo se této činnosti raději dobrovolně vzdají. Orgán veřejné moci sice může jednorázově ustanovit tlumočnickem osobu nezapsanou v seznamu (§ 26 TlumZ), nicméně tuto možnost nemá soukromá osoba, která také může potřebovat ověřený překlad.³⁵

Podstatnou změnu oproti znaleckému zákonu představuje skutečnost, že po splnění podmínek vzniká žadateli na jmenování právní nárok. Tím dochází ke sjednocení praxe a odstranění nežádoucího stavu, kdy podle znaleckého zákona nebyly buď vůbec stanovené podmínky, resp. od roku 2010 se soudy často řídily instrukcemi Ministerstva spravedlnosti, které však nebyly právně závazné.³⁶ Současný právní nárok na jmenování po splnění podmínek je v souladu s právem Evropské unie, zejména pak s čl. 101 Smlouvy o fungování Evropské unie a čl. 4 odst. 3 Smlouvy o Evropské unii.

5.4 Vstupní zkouška

Velmi kritizovanou novinkou je povinnost vstupní zkoušky. Ta je blíže upravena v § 10 TlumZ a v § 4 až 8 vyhlášky o tlumočnické činnosti. Jejím smyslem je ověření znalosti právních předpisů upravujících výkon tlumočnické činnosti, náležitostí tlumočnického úkonu apod. Vstupní zkoušku zajišťuje a organizuje Justiční akademie.

Zkoušku musejí všichni noví žadatelé složit ještě před svým jmenováním. Stávající soudní tlumočníci a překladatelé sice mohou svoji činnost dále vykonávat

³⁵ MAŠARÁK, Pavel. *Nová úprava soudního tlumočnictví*. Online. Dostupné z www.ceska-justice.cz/blog/nova-uprava-soudniho-tlumocnictvi/ [cit. z 10. března 2022].

³⁶ CHUCHŮT, Michal. *Cože? Vy se opravdu chcete stát soudním tlumočnickem? A jste si tím jisti?* Online. Dostupné z www.kstcr.cz [cit. z 12. února 2022].

bez zkoušky, ale jsou povinni ji složit do pěti let. Pokud tak neučiní, jejich oprávnění vykonávat činnost soudního tlumočnicka a/nebo soudního překladatele zanikne.³⁷

Poplatek za vykonání zkoušky je stanoven na 3 000 Kč. V případě, že se žadatel ke zkoušce nedostaví, prokáže vážné důvody své neúčasti a do pěti dnů ode dne doručení omluvy požádá o vykonání zkoušky v náhradním termínu, bude mu to umožněno za poplatek ve výši 5 000 Kč. V případě, že se žadatel nedostaví ani v náhradním termínu, prokáže vážné důvody své neúčasti a do pěti dnů ode dne doručení omluvy požádá o vykonání zkoušky ve druhém náhradním termínu, bude mu to umožněno za poplatek ve výši 10 000 Kč. Vstupní zkoušku lze opakovat pouze jednou, a to opět za poplatek 3 000 Kč v řádném termínu. Jestliže žadatel neuspěje ani u druhé zkoušky, může si podat další žádost až po uplynutí tří let ode dne konání zkoušky, ve které neuspěl.

Zákon nijak nedefinoval obsah požadovaných znalostí a stávající tlumočníci měli obavy o svoji práci v případě, že by u zkoušky byli neúspěšní. Po této kritice vydalo Ministerstvo spravedlnosti „Materiál k přípravě na vstupní zkoušku tlumočnicka“.³⁸ V tomto dokumentu jsou citovány relevantní právní předpisy, práva a povinnosti tlumočnicků a překladatelů, výkon tlumočnické a překladatelské činnosti, výkon dohledu, přestupková odpovědnost a procesní aspekty výkonu tlumočnické a překladatelské činnosti. Tlumočníci také negativně vnímají povinnost hradit si zkoušku sami, a to zejména s ohledem na skutečnost, že jejich odměny příliš zvýšeny nebyly.

Přínosem vstupní zkoušky je unifikace kontroly znalosti právních předpisů žadatelů o zápis do seznamu soudních tlumočnicků a překladatelů.

5.5 Způsob provedení tlumočnického a překladatelského úkonu

Způsob provedení tlumočnického a překladatelského úkonu (dále též jen „úkon“) rovněž doznal velkých změn. Znalecký zákon se způsobem provedení úkonu

³⁷ § 44 odst. 2 TlumZ.

³⁸ SHARAPAEV, Vladimír. *Materiál k přípravě na vstupní zkoušku tlumočnicka*. Online. Dostupné z www.tlumocnici.justice.cz [cit. z 13. února 2022].

blíže nezabýval a jeho náležitosti byly definovány v § 14 vyhlášky č. 37/1967, k provedení zákona o znalcích a tlumočnících (dále jen „prováděcí znalecká vyhláška“). Překlad musel být sešit s originálem, opatřen tlumočnickou doložkou, podepsán a orazítkován.

Tlumočnický zákon blíže definuje tlumočnické a překladatelské úkony v § 27. Odlišuje ústní tlumočnický úkon od písemného překladatelského úkonu. Zatímco znalecký zákon počítal pouze s písemnými překladatelskými úkony (ve znaleckém zákoně označovanými jako tlumočnické) v listinné podobě, tlumočnický zákon nově zavádí možnost provedení překladatelského úkonu v elektronické podobě.

Náležitosti překladatelského úkonu v listinné podobě jsou v podstatě totožné s náležitostmi dle znaleckého zákona, ale úkon musí být opatřen překladatelskou doložkou. Doložky nemají závazné znění, musejí však splňovat náležitosti stanovené tlumočnického zákona a vyhláškou o tlumočnické činnosti. Nově existuje několik typů doložek, které se liší podle toho, zda zadavatel je či není orgánem veřejné moci a zda byl či nebyl přibrán konzultant. Doporučené vzory doložek zveřejnilo Ministerstvo spravedlnosti na portálu pro soudní tlumočníky.³⁹

Se souhlasem zadavatele je nově možné provést překladatelský úkon v elektronické podobě. Takový překlad musí být podepsán kvalifikovaným elektronickým podpisem, musí k němu být připojen certifikát pro elektronický podpis a musí být opatřen kvalifikovaným elektronickým časovým razítkem. Certifikát musí mít platnost nejméně pět let ode dne provedení překladatelského úkonu.

V současné době jsou tedy možné oba způsoby provedení překladatelského úkonu – v listinné podobě i v elektronické podobě, naprostá většina překladatelů však vyhotovuje překlady stále v podobě listinné. Elektronické úkony představují výhodu časové úspory, neboť odpadá nutnost fyzického předávání či zaslání poštou. Na druhou stranu jsou ale spojeny s dalšími náklady pro překladatele (absolvování

³⁹ Vzory doložek jsou rovněž dostupné na webových stránkách KST ČR pod záložkou www.kstcr.cz/profesni-informace-tlumocnicka-dolozka.

školení, náklady na kvalifikované certifikáty, časová razítka, token atd.) a jejich platnost je časově omezená. S ohledem na možnost budoucího vedení elektronických spisů lze možnost zpracování překladatelských úkonů v elektronické podobě považovat za přínosnou.⁴⁰

5.6 Práva a povinnosti tlumočnicků

5.6.1 Práva a povinnosti tlumočnicků podle původní právní úpravy

Znalecký zákon upravoval obecné povinnosti znalců (tlumočnicků) zejména v § 8 ve znění: *„Znalci (tlumočníci) jsou povinni vykonávat znaleckou (tlumočnickou) činnost řádně, ve stanovené lhůtě, oboru (jazyce) a odvětví, pro které byli jmenováni.“* V následujících paragrafech pak upravoval další práva a povinnosti znalců (tlumočnicků), zejména pak osobní výkon činnosti (§ 10), povinnost mlčenlivosti (§ 10a), právo a povinnost nepodat posudek nebo překlad v případě pochybnosti o podjatosti (§11), povinnost podat posudek v případě ustanovení státním orgánem (§ 12 odst. 1), povinnost podat posudek v souvislosti s právními úkony dalších osob (§ 12 odst. 2), povinnost podepsání a orazítkování písemného překladu (§ 13), právo využívat prostředků zaměstnavatele (§ 14) a povinnost vést tlumočnický deník (§ 15). Kromě těchto práv a povinností upravují základní postupy a náležitosti tlumočnických úkonů. Další práva a povinnosti tlumočnicků jsou obsažena v občanském soudním řádu a v trestním řádu.

5.6.2 Práva a povinnosti tlumočnicků podle nové právní úpravy

Obecné povinnosti tlumočnicka jsou stanoveny v § 4 TlumZ. Tlumočnick je povinen *„vykonávat tlumočnickou činnost pouze v jazyce, pro který má oprávnění, a vykonávat tuto činnost s odbornou péčí, nezávisle, nestranně, a ve sjednané nebo stanovené době.“* V dalším odstavci je pak stanovena povinnost vykonávat tlumočnickou činnost osobně. Porušením kterékoli z těchto povinností se tlumočnick či překladatel může dopustit přestupku podle tlumočnického zákona. Další práva a povinnosti tlumočnicků jsou uvedeny v hlavě IV TlumZ.

⁴⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 354/2019 Sb. ze dne 17. ledna 2018.

Povinnost vykonávat tlumočnickou činnost pouze v jazyce, pro který má tlumočnické oprávnění, se přeneseně týká také povinnosti vykonávat pouze překladatelskou či pouze tlumočnickou činnost v případě, kdy tlumočnické nebo překladatelské oprávnění je pouze jedním z těchto oprávnění. Přestože tlumočnický zákon zavedl oddělení profese tlumočnické od profese překladatelské, jiné právní předpisy nadále obsahují ustanovení, v nichž jsou tlumočnické a překladatelské společnosti společně označovány jako „tlumočnické“ nebo „soudní tlumočnické“, což může působit zavádějícím dojmem. Je-li potřeba provést překladatelský úkon podle zvláštního právního předpisu, tento úkon může provést pouze osoba s překladatelským oprávněním, přestože zvláštní právní předpis danou osobu označuje pojmem tlumočnické.⁴¹

Povinnost odborné péče je blíže definována v § 5 občanského zákoníku. Tlumočnické by měl „[...] být schopen jednat se znalostí a pečlivostí, která je s jeho povoláním nebo stavem spojená. Jedná-li bez této odborné péče, jde to k jeho tíži.“ V souvislosti s úkony soudního tlumočnické se tato povinnost vztahuje nejen k pravidlům a standardům překladatelství a tlumočnické, ale také k dodržování postupů spojených s výkonem činnosti soudního tlumočnické, např. dodržování formálních náležitostí. Pokud tlumočnické porušením této zákonné povinnosti způsobí škodu, je povinen ji nahradit a nevztahuje se na něj případné moderační právo soudu na snížení náhrady dle § 2953 odst. 2 občanského zákoníku.

Další práva a povinnosti tlumočnické jsou uvedeny v hlavě IV TlumZ. Právo je uvedeno jediné, a sice právo přibrat v odůvodněných případech konzultanta (§ 23 TlumZ). Ostatní ustanovení této hlavy upravují pouze povinnosti tlumočnické, konkrétně vyloučení tlumočnické a jeho povinnost odmítnutí výkonu tlumočnické činnosti, jestliže lze mít důvodnou pochybnost o jeho nepodjatosti (§ 18), povinnost odmítnutí výkonu tlumočnické činnosti v dalších případech (§ 19), povinnost mlčenlivosti (§ 20), odpovědnost za výkon tlumočnické činnosti, tj. povinnost nahradit újmu způsobenou v souvislosti s výkonem tlumočnické činnosti (§ 21), a oznamovací povinnost (§ 24).

⁴¹ SHARAPAEV, Vladimír. *Materiál k přípravě na vstupní zkoušku tlumočnické*, s. 9. Online. Dostupné z www.tlumocnici.justice.cz [cit. 9. února 2022].

Původní návrh tlumočnického zákona počítal s povinným pojištěním (§ 22), ale tento paragraf byl na žádost pracovní skupiny KST zrušen. Je tedy na uvážení každého tlumočnicka, zda uzavře pojištění odpovědnosti za škodu.

5.6.3 Evidence úkonů

Povinnost vedení evidence tlumočnických a překladatelských úkonů nalezneme jak v původní, tak i současné právní úpravě činnosti soudních tlumočnicků a překladatelů, velmi se však liší způsob vedení této evidence.

5.6.3.1 Evidence úkonů podle původní právní úpravy

V původní právní úpravě vycházela tato povinnost z § 15 ZnalZ, který zakotvoval povinnost znalců (tlumočnicků) vést znalecký (tlumočnický) deník a stanovil náležitosti zápisu jednotlivých úkonů. Obsah deníků a provádění kontrol bylo pak upraveno v prováděcí znalecké vyhlášce. Pokud znalec či tlumočnick deník řádně nevedl nebo jej nevedl vůbec, dopouštěl se přestupku dle § 25a odst. 1 písm. g) ZnalZ. Účelem vedení deníků bylo především zajistit jednotnou a přehlednou evidenci posudků a překladů, zabránit padělání posudků a překladů a usnadňovat provádění dohledu a kontroly nad činností znalců a tlumočnicků a plnění povinností orgány veřejné moci.⁴²

Deníky měly formu číslovaných sešitů a vydával je příslušný krajský soud. Jejich obsahem byly tabulky o deseti sloupcích, do kterých znalec (tlumočnick) zapisoval u každého úkonu jeho pořadové číslo, orgán vyžadující úkon, datum, předmět úkonu, datum provedení, počet hodin či stran překladu, účtovanou souhrnnou odměnu a náhradu nákladů, výši uznané odměny a náhrady nákladů a den proplacení odměny a výloh. Poslední sloupec byl určen pro poznámky a jeho vyplnění bylo nepovinné. Znalec (tlumočnick) byl povinen vždy do konce března následujícího roku předložit znalecký (tlumočnický) deník za uplynulý rok ke kontrole soudu a vyplnit statistický list. V případě zjištění závad nebo jakéhokoli

⁴² DÖRFL, Luboš. *Zákon o znalcích a tlumočnicích: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 102.

podezření mohl krajský soud údaje z deníků kontrolovat i namátkově. Dohled nad kontrolami pak vykonávalo Ministerstvo spravedlnosti.

V roce 2011 byl § 15 ZnalZ doplněn o možnost vedení deníku v elektronické podobě⁴³, nicméně nebyl zpracován žádný vzor. Velká část tlumočnicků proto dále vedla deníky v písemné formě.

5.6.3.2 Evidence úkonů podle nové právní úpravy

Systém vedení deníků v listinné či elektronické podobě byl s nabytím účinnosti tlumočnického zákona zrušen a nahrazen elektronickou evidencí tlumočnických a překladatelských úkonů. Správa evidence tlumočnických a překladatelských úkonů přešla na Ministerstvo spravedlnosti. Evidence má část veřejnou a část neveřejnou. Soudní tlumočnický či překladatelský úkon je povinen zapisovat údaje vždy do pěti pracovních dnů ode dne, kdy překladatelský či tlumočnický úkon vyhotovil. Náležitosti zapisovaných úkonů jsou uvedeny v § 28 odst. 3 TlumZ a téměř se shodují s údaji zapisovanými do předchozích deníků, způsob vedení evidence úkonů je stanoven v příloze č. 3 k vyhlášce o tlumočnické činnosti. Podle § 28 odst. 7 TlumZ provádí Ministerstvo spravedlnosti kontrolu nejméně jednou ročně. Porušením povinnosti řádně a včas zapisovat stanovené údaje do evidence úkonů se tlumočnický může dopustit přestupku podle § 37 odst. 1 písm. l) TlumZ, překladatelský pak přestupku podle § 37 odst. 2 písm. m) TlumZ.

Přestože jsou podle tlumočnického zákona soudní tlumočníci od 1. 1. 2021 povinni zapisovat požadované údaje do elektronické evidence, tato evidence nebyla k dnešnímu dni (10. března 2022) dosud zpřístupněna. Tlumočnickům tedy nezbylo, než se řídit zásadou *impossibilia nulla obligatio est* (nemožné nezavazuje), a od 1. 1. 2021 vést evidenci způsobem, který sami uznali za vhodný. Dne 14. ledna 2022 Ministerstvo spravedlnosti soudní tlumočnické informovalo, že systém elektronické evidence tlumočnických úkonů stále není zprovozněn, a vydalo

⁴³ Čl. 1 bod 18 zákona č. 444/2011 Sb.

doporučení, aby soudní tlumočníci evidovali úkony jiným způsobem, zejména pak ve formě původního tlumočnického deníku.⁴⁴

Očekávaným přínosem elektronické evidence úkonů by měl být vyšší uživatelský komfort a automatické generování statistických údajů. Další výhodou by měla představovat skutečnost, že zadavatel z nové elektronické evidence pozná, nakolik je tlumočník vytížen a jaký počet tlumočnických či překladatelských úkonů vykonává, z čehož lze následně usuzovat na udržování kontaktu s touto profesí a s tím související kvalitu tlumočnických nebo překladatelských úkonů.

5.6.4 Odmítnutí výkonu

Tlumočníci mají v určitých případech povinnost odmítnout provedení úkonu a v některých případech mají též právo úkon odmítnout. Podle původní právní úpravy mohl tlumočník nebo překladatel odmítnout provést úkon pouze z důvodu pochybnosti o podjatosti (§ 11 ZnalZ), popř. ze stejného důvodu, z jakého může svědek odmítnout vypovídat, tj. nebezpečí způsobení trestního stíhání sobě nebo osobám blízkým podle § 126 občanského soudního řádu. V zákoně původně úplně chyběla podrobnější úprava možnosti odmítnutí, např. ze zdravotních důvodů nebo při dlouhodobém pobytu v zahraničí.⁴⁵

Nový tlumočnický zákon rozšířil důvody, pro které je tlumočník povinen odmítnout provedení tlumočnického nebo překladatelského úkonu. V § 19 odst. 1 TlumZ jsou taxativně vymezeny důvody pro odmítnutí provedení tlumočnického nebo překladatelského úkonu, a to jak pro orgány veřejné moci, tak i pro soukromoprávní zadavatele. Tlumočník je povinen odmítnout provedení výkonu v následujících případech:

- a) pozastavení oprávnění vykonávat tlumočnickou činnost,
- b) absence tlumočnického oprávnění v jazyce, ve kterém je potřeba úkon provést,
- c) nedostatek odborných znalostí k provedení úkonu,

⁴⁴ <https://tlumocnici.justice.cz/aktualni-informace-k-evidenci-ukonu-2/>.

Online [cit. z 13. února 2022].

⁴⁵ DÖRFL, Luboš. *Zákon o znalcích a tlumočnících: Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2019, s. 81.

d) počet nebo rozsah zadaných a dosud neprovedených tlumočnických úkonů mu neumožňuje provést další úkon řádně a včas.

Pokud je zadavatelem orgán veřejné moci, podle § 19 odst. 2 TlumZ nesmí tlumočnický odmítnout provést tlumočnický úkon pro jiného důvodu než z důvodu podle odst. 1 nebo v případě, kdy mu závažné zdravotní okolnosti, závažná rodinná situace, mimořádné neboneočekávané pracovní povinnosti nebo jiné vážné důvody neumožňují provést úkon včas. Odmítnutí se zaznamenává do neveřejné části seznamu tlumočnicků a překladatelů.

V porovnání se znaleckým zákonem je tedy tlumočnický nově povinen odmítnout provést úkon z důvodu nedostatku odborných znalostí. Zákon neuvádí, jakým způsobem se (ne)dostatek znalostí hodnotí, lze tedy usuzovat, že záleží na uvážení daného tlumočnicka. Otázkou také zůstává, zda je možné např. dovolenou považovat za „jiný vážný důvod“ podle § 19 odst. 2 TlumZ.

Tlumočnický dále nesmí provést tlumočnický úkon (tj. je povinen jej odmítnout) v případech, kdy je vyloučen pro podjatost (§ 18 TlumZ). O této skutečnosti je povinen zadavatele bezodkladně informovat.

Tlumočnické a překladatelské úkony pro soukromé fyzické nebo právnické osoby může tlumočnický odmítnout z jakéhokoli důvodu.

5.6.5 Komunikační povinnost

Právní předpisy nezmiňují komunikační povinnost, přestože se v praxi ukazuje jako jedna ze základních zásad činnosti znalců a tlumočnicků. Oboustranná a včasná komunikace může přinést velkou úsporu času i prostředků a zejména může napomoci k co nejefektivnějšímu řešení.⁴⁶ Komunikační povinnost částečně vyplývá z jednotlivých ustanovení tlumočnického zákona a dalších zákonů.

⁴⁶ DÖRFL, Luboš: *Zákon o znalcích a tlumočnících: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 51.

§ 25 věta druhá TlumZ stanoví následující: „*Orgán veřejné moci s tlumočnickem předem projedná zadání tlumočnického úkolu, termín jeho provedení, sdělí tlumočnickovi informace o předmětu tlumočnického úkolu a případně další informace ze spisu.*“ Je zřejmé, že sebelepší tlumočnick nemůže ovládat všechny obory a bez znalosti souvislostí často nemůže zajistit kvalitní tlumočení či překlad. Z tohoto důvodu je zejména u tlumočnicka nutná řádná příprava, která spočívá zejména v nahlédnutí do spisu či získání informací o projednávané věci, prostudování podkladů, obstarání přehledu odborných výrazů apod.⁴⁷ Přesto se některé soudy stále zdráhají požadované informace tlumočnickům poskytovat, popř. je odbudou slovy, že „se nejedná o nic terminologicky náročného“.

Tlumočnicki jsou také povinni využívat datových schránek, které jim byly zřízeny Ministerstvem vnitra v souvislosti s výkonem tlumočnické a překladatelské činnosti. Podle zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, se dokument dodaný do datové schránky považuje za doručený okamžikem, kdy se do datové schránky přihlásí osoba, která má přístup k dodanému dokumentu. Nepřihlásí-li se daná osoba do datové schránky ve lhůtě 10 dnů ode dne, kdy byl dokument do datové schránky dodán, považuje se tento dokument za doručený posledním dnem této lhůty.⁴⁸ Jedná se o tzv. doručení fikci, které má právní účinky. Tlumočnick se nevybráním své datové schránky může dopustit přestupku, který zakládá jeho přestupkovou odpovědnost.

5.6.6 Občanskoprávní odpovědnost za výkon tlumočnické a překladatelské činnosti

Obecnou úpravu náhrady škody upravuje občanský zákoník, tlumočnický zákon pak obsahuje speciální ustanovení o odpovědnosti tlumočnicka či překladatele za způsobenou újmu. Ustanovení § 21 TlumZ stanoví, že „*tlumočnick je povinen nahradit újmu, kterou způsobil v souvislosti s výkonem tlumočnické činnosti*“. Pro vznik povinnosti nahradit újmu se nevyžaduje zavinění a tlumočnick tedy odpovídá za způsobenou újmu objektivně. Tlumočnickovi vzniká povinnost nahradit

⁴⁷ Viz též Etický kodex KST ČR, dostupné z www.kstcr.cz [cit. 10. března 2022].

⁴⁸ § 17 odst. 3 a 4 zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů.

újmu i v případě, kdy ji způsobil konzultant, neboť za něj nese odpovědnost. Liberační důvod nalezneme pouze v § 2 odst. 2 TlumZ, který stanoví, že tlumočnick může odpovědnosti zprostit, prokáže-li, že „*újmě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které na něm lze požadovat*“.

5.7 Odměňování a náhrady

Za tlumočnickou či překladatelskou činnost náleží soudnímu tlumočnickovi odměna, tzv. tlumočné, jehož výše a podmínky jsou upraveny příslušnými předpisy. Tlumočnickovi vedle odměny náleží také náhrada hotových výdajů, náhrada za ztrátu času, popř. také náhrada hotových výdajů a náhrada za ztrátu času konzultanta, pokud jej tlumočnick se souhlasem zadavatele k úkonu přibral.

5.7.1 Odměňování a náhrady podle původní právní úpravy

Původní právní úprava byla obsažena v § 17 až 19 ZnalZ a v prováděcí znalecké vyhlášce. Prováděcí vyhláška stanovila v § 17 základní sazbu odměny ve výši 100 až 350 Kč za hodinu tlumočení či stranu překladu⁴⁹. Počet stran se určoval podle délky cílového textu. V § 18 prováděcí vyhlášky pak byla uvedena odměna za jazykovou revizi ve výši 30 až 90 Kč za stranu.

Výše uvedenou základní sazbu bylo možné zvýšit pouze v případech uvedených v § 22 prováděcí vyhlášky. O zvýšení bylo možné žádat u tlumočení zvlášť náročného na přesnost nebo odbornost (až o 20 %), při tlumočení afrických a asijských jazyků (až o 10 %) a z důvodu jiné náročnosti, zejména u spěšných úkonů, úkonů prováděných v noci či ve dnech pracovního volna nebo pracovního klidu (až o 50 %). U překladů pak bylo možné žádat o zvýšení v případě zvlášť odborně nebo jinak náročných textů, překladů spěšných, prováděných v noci či ve dnech pracovního volna nebo pracovního klidu (až o 50 %), u překladů pořizovaných z magnetofonových nebo jiných zvukových záznamů (až o 30 %) nebo z důvodu jiné náročnosti, zejména u obtížně čitelných textů (až o 20 %).

⁴⁹ Za jednu stranu překladu bylo považováno 30 řádků po 60 úhovech, což odpovídá současným 1 800 znaků bez mezer.

Při tlumočení ve styku s hluchoněnými bylo možné odměnu za zvlášť náročné tlumočení zvýšit až o 10 %. Uvedené odměny bylo možné slučovat.

Naopak v případě opožděně nebo nekvalitně provedeného úkonu bylo podle § 27 prováděcí vyhlášky možné odměnu snížit až o polovinu, u zvlášť nekvalitně provedeného úkonu mohl státní orgán odměnu zcela odeprít.

Tlumočník měl také nárok na náhradu cestovních a jiných hotových výdajů. U cestovních nákladů byl tlumočník povinen předložit doklad o vynaložených nákladech. Tlumočník, který byl zároveň zaměstnancem, měl rovněž nárok na náhradu mzdy za dobu strávenou prováděním ústního tlumočnického úkonu. Otázka storna není upravena.

5.7.2 Odměňování a náhrady podle současné právní úpravy

Současná právní úprava je obsažena v § 29 až 32 TlumZ a v prováděcí vyhlášce o tlumočném. Prováděcí vyhláška stanoví v § 2 a 3 základní sazbu odměny ve výši 300 až 450 Kč za hodinu tlumočení či stranu překladu z/do českého jazyka a 350 až 450 Kč za hodinu tlumočení či překladu mezi dvěma cizími jazyky. Počet stran se určuje podle délky cílového textu.

Sazby za revizi překladu a tlumočení jsou stanoveny v § 5 vyhlášky o tlumočném, který stanoví: *„Pokud překladatel při výkonu překladatelské činnosti provádí kontrolu shody zdrojového projevu s překladem, který dříve provedl, za účelem vypracování dalšího vyhotovení překladatelského úkonu, hranice sazby odměny se snižují o 70 %“*.

Dále § 6 odst. 1 vyhlášky o tlumočném stanoví: *„Hranice sazby odměny za revizní tlumočení nebo překlad se snižují o 70 %, ledaže v rámci revize bylo třeba tlumočení provést znovu nebo překlad zcela přepracovat“*.

Stejně jako u dřívější právní úpravy existují možnosti zvýšení odměny, a to u tlumočení zvlášť náročného na přesnost nebo odbornost (až o 20 %), při tlumočení afrických a asijských jazyků (až o 10 %) a z důvodu jiné náročnosti, zejména

u spěšných úkonů, úkonů prováděných v noci či ve dnech pracovního volna nebo pracovního klidu (až o 50 %). U překladů pak bylo možné žádat o zvýšení v případě zvlášť odborně nebo jinak náročných textů, překladů spěšných, prováděných v noci či ve dnech pracovního volna nebo pracovního klidu (až o 50 %), u překladů pořizovaných z nekvalitních zvukových či obrazových záznamů, dokumentů psaných rukou, neužívaným písmem či z jiného důvodu těžko čitelných (až o 30 %). Při tlumočení ve styku s hluchoněmými bylo možné odměnu za zvlášť náročné tlumočení zvýšit až o 10 %. Uvedené odměny je možné slučovat.

Tlumočnický má rovněž nárok na odměnu konzultanta, pokud orgán veřejné moci vyslovil s přibráním konzultanta souhlas. Tlumočnický je oprávněn využít služeb k posuzování zvláštních dílčích otázek, vyžaduje-li to povaha věci. Využití služeb konzultanta a jejich odůvodnění musí být uvedeno v tlumočnické doložce.⁵⁰

Výše odměn byla velmi kritizována a je považována za nedostačující. Stanovení rozpětí je matoucí a vyvstává otázka, kdo je vlastně schopen a oprávněn posuzovat náročnost úkonu a zda je takto stanovená odměna spravedlivá.

Z těchto důvodů pracovní skupina soudních tlumočnicků navrhovala stanovení odměny pevnou sazbou ve výši 600 Kč, resp. 750 Kč. Argumentovala nejen větší transparentností odměňování, ale také tím, že v odměně jsou kromě samotné práce zahrnuty i veškeré provozní náklady. Tomuto návrhu však nebylo vyhověno.⁵¹ Zrušení finančního rozpětí a stanovení konkrétní výše by podle mého názoru bylo žádoucí, jelikož by se uplatňovala pouze objektivní hlediska stanovená zákonem. Stejná situace se týká znalců. Kombinace subjektivních a objektivních hledisek, kdy příslušný orgán rozhoduje o výši odměny v určitém stanoveném rozpětí, se ukazuje jako nespravedlivá a v rozporu s principem rovnosti zakotveném v ústavním pořádku České republiky. Platná právní úprava totiž posouzení tohoto subjektivního hlediska ponechává plně v kompetenci konkrétního orgánu a záleží pouze na něm, zda bude vycházet z kritérií uvedených ve vyhlášce, nebo z kritérií vlastních.⁵²

⁵⁰ § 23 TlumZ.

⁵¹ Otevřený dopis soudních tlumočnicků ministryni spravedlnosti ČR. *Bulletin Soudní tlumočnický*, 2/2020, s. 5.

⁵² FRYŠTÁK, Marek, KREJČÍ, Zdeněk: *Postavení znalce v trestním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 79-80.

K problematice výše tlumočného stojí za zmínku několik soudních rozhodnutí. Zprvne usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 08. 2021, sp. zn. 11 Tvo 15/2021, ve kterém Nejvyšší soud v otázce stanovení odměny za překlad rozhodnutí dospěl k závěru, „[...] toto rozhodnutí neobsahuje nikterak mimořádnou, resp. zvýšenou četnost specifických termínů, běžně se nevyskytujících v obvyklém právním textu, s nimiž by bylo třeba se ve zvýšené míře předem seznamovat, neboť se v zásadě jedná o termíny v právní praxi obecně užívané, a tedy i osobám zajišťujícím v postavení soudního tlumočnicka, tedy osobám ovládajícím příslušný cizí jazyk na odborné a nikoli jen běžné uživatelské (tzv. hovorové) úrovni, odborné překlady listinných materiálů pro orgány činné v trestním řízení, obecně známé.“ Soud se tedy neztotožnil s argumentací stěžovatelky, podle které usnesení vrchního soudu o podaném odvolání obviněného obsahovalo kromě právní a trestněprávní terminologie, i citaci lékařských zpráv, tedy i terminologii medicínskou, s níž se bylo třeba předem seznámit, měl-li požadovaný překlad splňovat nároky kladené na jeho přesnost a odbornost. Otázkou samozřejmě zůstává, nakolik je soud či jiný zadavatel schopen posoudit náročnost překladu či tlumočení.

Další zajímavé rozhodnutí představuje Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 1. 7. 2021, sp. zn. 7 To 196/2021. V něm Krajský soud dospěl k závěru, že „pořízení druhého a dalšího vyhotovení překladu písemnosti soudním překladatelem v blízké časové souvislosti s vyhotovením prvním (např. je-li pořízení více vyhotovení překladu od počátku zadavatelem vyžádáno) nezakládá nárok soudního překladatele na to, aby mu byla, vedle odměny za překlad podle § 3 vyhlášky č. 507/2020 Sb., o odměně a náhradách soudního tlumočnicka a soudního překladatele, přiznána ještě další odměna podle § 5 této vyhlášky za každé další vyhotovení téhož překladu. Pořízení dalšího vyhotovení provedeného překladu v takovém případě nevyžaduje kontrolu shody zdrojového projevu s překladem a nejde o další odbornou tvůrčí (překladatelskou) činnost, ale jen o technicko-administrativní činnost, za kterou soudnímu překladateli náleží jen náhrada hotových výdajů, nikoli odměna.“

Výše uvedené rozhodnutí je podle mého názoru zcela v rozporu s ustanoveními § 5 a 6 vyhlášky o tlumočném. Je zřejmé, že soudní překladatel je povinen kontrolovat (tj. revidovat) celý text. Ke stejnému závěru ostatně dospěl

i Nejvyšší soud ve svém shora uvedeném usnesení č. ze dne 31. 08. 2021, sp. zn. 11 Tvo 15/2021, který uvádí, že „provádí-li překladatel v rámci výkonu překladatelské činnosti kontrolu shody zdrojového projevu s překladem, který dříve provedl, a to za účelem vypracování dalšího vyhotovení překladatelského úkolu, náleží mu dle § 5 citované vyhlášky odměna v základní sazbě (tj. ve výši 300,- až 450,- Kč) snížené o 70 %. [...]. V každém konkrétním případě totiž platí, že překladatel je při přípravě každého dalšího vyhotovení jím dříve vypracovaného překladu povinen provést kontrolu toho, zda se konkrétní stejnopis shoduje s již provedeným překladem, neboť se nelze automaticky spoléhat na identické znění jednotlivých dokumentů, jež dříve obdržel od zadavatele překladu.“

Zcela neupravená zůstává otázka zrušení tlumočení krátce před jeho konáním. Vyhláška o tlumočném pouze v § 16 odst. 2 stanoví, že „tlumočnickovi a překladateli náleží náhrada za ztrátu času stráveného na cestě též, pokud bylo provedení úkolu v požadovaném místě a termínu zrušeno, ledaže tlumočnicko nebo překladatel byl o zrušení úkolu včas předem vyrozuměn nebo provedení úkolu bylo zrušeno z důvodu, který spočívá na jeho straně.“ Běžně se však stává, že soudy objednávají tlumočení dlouho dopředu, tlumočnicko na daný den nemůže přijmout žádnou jinou zakázku, a následně je soudní jednání na poslední chvíli zrušeno či odročeno.

5.8 Pozastavení a zánik oprávnění vykonávat tlumočnickou činnost

5.8.1 Pozastavení a zánik oprávnění podle původní právní úpravy

Znalecký zákon upravoval pozastavení práva vykonávat činnost znalce nebo tlumočnicka v § 20, zánik práva vykonávat znaleckou nebo tlumočnickou činnost pak v § 20a až 20c.

O pozastavení práva vykonávat činnost tlumočnicka mohlo rozhodnout Ministerstvo spravedlnosti nebo předseda krajského soudu v případech vymezených v § 20 odst. 1, tj. bylo-li zahájeno trestní stíhání tlumočnicka pro úmyslný trestný čin, existovaly-li zdravotní či jiné závažné důvody, nebo pokud bylo zahájeno řízení

o omezení svéprávnosti tlumočnicka. Zákon nedefinoval, ve kterých případech mělo rozhodovat ministerstvo a ve kterých předseda krajského soudu.

Tlumočnick mohl požádat o pozastavení práva vykonávat svoji činnost z vážných důvodů, a to maximálně na dobu čtyř let.

Právo vykonávat tlumočnickou činnost tlumočnickovi zanikalo v bodech taxativně vyjmenovaných v § 20a, tedy smrtí, prohlášením za mrtvého, zbavením či omezením způsobilosti k právním úkonům, pravomocným odsouzením za úmyslný trestný čin nebo nedbalostní trestný čin spáchaný v souvislosti s výkonem činnosti tlumočnicka, pravomocným uložením správního trestu vyškrtnutí ze seznamu znalců a tlumočnicků či na základě písemné žádosti tlumočnicka o jeho vyškrtnutí ze seznamu znalců a tlumočnicků.

5.8.2 Pozastavení a zánik oprávnění podle nové právní úpravy

Tlumočnický zákon upravuje pozastavení oprávnění vykonávat tlumočnickou činnost v § 13. Podle § 13 odst. 1 TlumZ může o pozastavení požádat sám tlumočnick, a to na dobu nejdéle tři let, případně i opakovaně, ale celková doba pozastavení nesmí přesáhnout šest let.

Podle § 13 odst. 2 TlumZ může v odůvodněných případech pozastavit oprávnění vykonávat tlumočnickou činnost ministerstvo. Jako první důvod je uváděno zahájení trestního stíhání tlumočnicka, přičemž ministerstvo zohlední, zda se jedná o trestný čin spáchaný v souvislosti s výkonem tlumočnické činnosti. Oproti původnímu znaleckému zákonu může být tlumočnickovi pozastaven výkon činnosti nejen pro spáchání úmyslného trestného činu, ale též pro spáchání trestného činu nedbalostního.

V případě pozastavení z důvodu zahájení trestního stíhání končí toto pozastavení právní mocí rozsudku či jiného rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení. Dále lze oprávnění pozastavit tehdy, existují-li zdravotní nebo jiné závažné důvody či bylo-li zahájeno řízení o omezení svéprávnosti. Po dobu pozastavení oprávnění tlumočnick nesmí vykonávat tlumočnickou činnost a o této skutečnosti

musí informovat všechny své zadavatele dosud neprovedených tlumočnických úkonů. Nově je zavedena oznamovací povinnost tlumočnicka, který je povinen neprodleně informovat ministerstvo o veškerých skutečnostech, které by mohly vést k pozastavení nebo zániku jeho oprávnění vykonávat tlumočnickou činnost.⁵³ Pokud tak neučiní, dopustí se přestupku podle § 37 odst. 1 písm. j) TlumZ.

Pozastavení končí buď zánikem oprávnění, nebo ukončením pozastavení práva vykonávat tlumočnickou činnost.

O zániku oprávnění vykonávat tlumočnickou činnost rozhodne podle § 14 TlumZ ministerstvo v případech, kdy tlumočnick přestal splňovat podmínky pro výkon tlumočnické činnosti, nemůže-li tuto činnost ze zdravotních nebo jiných závažných důvodů dlouhodobě vykonávat, nebo pokud závažným způsobem porušil nebo opakovaně porušuje povinnost stanovenou tímto zákonem.

Oprávnění vykonávat tlumočnickou činnost rovněž zaniká smrtí tlumočnicka, oznámením o ukončení tlumočnické činnosti nebo právní mocí rozhodnutí o zrušení oprávnění vykonávat tlumočnickou činnost. Po zániku je nutné bezodkladně vrátit tlumočnickou pečeť a průkaz a ministerstvo zaznamená zánik oprávnění do seznamu tlumočnicků a překladatelů.

Oproti znaleckému zákonu byly důvody pro pozastavení i zánik práva vykonávat tlumočnickou činnost rozšířeny. Ministerstvo spravedlnosti může tlumočnickovi pozastavit výkon činnosti nejen pro spáchání úmyslného trestného činu, ale též pro spáchání trestného činu nedbalostního, který s výkonem činnosti nijak nesouvisí.

Rozšířen byl i počet důvodů pro zánik oprávnění. K zániku oprávnění dojde i tehdy, když tlumočnick nesplňuje podmínky definované v § 7 TlumZ, tedy např. pokud je podle pravomocného rozhodnutí soudu v úpadku. Nově je také stanovena zániku oprávnění z důvodu závažného nebo opakovaného porušování povinností, která by se mohla vztahovat i na nekvalitní tlumočení a překlady nebo nečinnost.

⁵³ § 24 TlumZ.

V tomto případě by však mělo jít až o krajní řešení po zaslání výtky dle § 35 TlumZ a stanovení přiměřené lhůty k nápravě nedostatků.

Zákon však nijak neupravuje zánik oprávnění vykonávat tlumočnickou činnost, pokud se tlumočnické činnosti aktivně nevěnuje, ale sám oznámení o ukončení tlumočnické činnosti nepodá.

5. 9 Přestupky a tresty

5.9.1 Přestupky podle původní právní úpravy

Přestupky podle ZnalZ projednávalo ministerstvo spravedlnosti nebo předseda krajského soudu a byly upraveny v § 25. Ten rozlišoval mezi přestupky fyzických osob a přestupky právnických osob (znaleckých ústavů). Fyzickou osobu bylo možné potrestat podle druhu přestupku pokutou do výše 50 000 Kč, 100 000 Kč nebo 200 000 Kč a vyškrtnutím ze seznamu znalců a tlumočnicků, právnickou osobu pak pokutou až do výše 400 000 Kč. Vyškrtnutí ze seznamu znalců a tlumočnicků zákon připouštěl pouze v případech závažných porušení povinností u přestupků vymezených v § 25a odst. 3 Znal. Z.

Údaje o pravomocném rozhodnutí o uznání znalce či tlumočnicka vinným ze spáchání přestupky byly zaznamenávány do seznamu znalců a tlumočnicků nebo do seznamu znaleckých ústavů. V případě méně závažného porušení povinností mohlo ministerstvo spravedlnosti nebo předseda krajského soudu udělit znalci či tlumočnickovi písemnou výstrahu.

5.9.2 Přestupky podle nové právní úpravy

V novém tlumočnickém zákoně jsou přestupky upraveny v § 37 a následujících. Taxativní výčet přestupků je pro soudní tlumočnické a překladatelské uveden v § 37, pro osoby přibrané ad hoc k tlumočení v § 38 a pro ostatní osoby v § 39. Soudnímu tlumočnickovi či překladateli může být udělena pokuta až do výše 300 000 Kč, rozlišují se tři sazby podle závažnosti přestupku. Osobě, která se

neoprávněně vydává za tlumočníka či překladatele, vykonává neoprávněně tlumočnickou nebo překladatelskou činnost, poruší povinnost mlčenlivosti po zániku svého tlumočnického či překladatelského oprávnění či neodevzdá po zániku svého oprávnění tlumočnickou či překladatelskou pečeť, průkaz nebo podklady pak může být uložena pokuta až do výše 500 000 Kč.

Nově se mezi přestupky řadí chybné vyúčtování, vykonávání překladatelské činnosti, pokud má tlumočník pouze oprávnění k tlumočnické činnosti, a vykonávání tlumočnické činnosti, pokud má překladatel oprávnění pouze k překladatelské činnosti. Zákon neurčuje, zda je možné, aby byl tlumočník, resp. překladatel přibrán ad hoc a pověřen provedením překladatelského, resp. tlumočnického úkonu.⁵⁴

Přestupky projednává v prvním stupni Ministerstvo spravedlnosti, proti jeho rozhodnutí je přípustný přezkum prodáním správní žaloby. Promlčecí doba je 5 let ode dne, kdy byl přestupek spáchán, popř. sedm let, byla-li promlčecí doba přerušena. Údaje se zaznamenávají do neveřejné části seznamu tlumočnicků a překladatelů.⁵⁵

V případě drobných nedostatků ve výkonu tlumočnické činnosti nebo drobných poklesků v souvislosti s výkonem tlumočnické činnosti může ministerstvo spravedlnosti udělit tlumočnickovi písemnou výtku, která je po dobu tří let vedena jako neveřejný údaj v seznamu tlumočnicků a překladatelů.⁵⁶

Ze strany tlumočnicků byl nárůst výše pokut velmi kritizován, zejména pak možnost udělení pokuty až do výše 200 000 Kč v případě, že tlumočník v rozporu s § 19 TlumZ odmítne orgánu veřejné moci provést tlumočnický či překladatelský úkon (§ 37 odst. 1 bod g) a § 37 odst. 2 bod g). § 19 TlumZ totiž stanoví, že *„(1) Tlumočník odmítne provést tlumočnický úkon, pokud a) má pozastaveno oprávnění vykonávat tlumočnickou činnost, b) nemá tlumočnické oprávnění v jazyce, ve kterém je potřebné úkon provést, c) nemá k provedení tlumočnického úkonu dostatek odborných znalostí, nebo d) mu vpočet nebo rozsah zadaných dosud*

⁵⁴ Podmínky ustanovení ad hoc v § 26 TlumZ tuto možnost nezmiňují. V žádném z ustanovení tlumočnického zákona však není vyloučena.

⁵⁵ § 40 TlumZ.

⁵⁶ § 35 TlumZ.

neprovedených tlumočnických úkonů neumožňuje provést další úkon včas.“ a „(2) *Je-li zadavatelem orgán veřejné moci, nesmí tlumočnický úkon odmítnout provést tlumočnický úkon z jiného důvodu než z důvodu podle odstavce 1 nebo v případě, že mu závažné zdravotní okolnosti, závažná rodinná situace, mimořádné nebo neočekávané pracovní povinnosti nebo jiné vážné důvody neumožňují provést úkon řádně a včas, nebo tak stanoví jiný zákon. [...]*“. V praxi by to tedy mohlo znamenat, že pokud má např. tlumočnický úkon potvrzenou jinou komerční zakázku nebo naplánovanou a zaplacenou rodinnou dovolenou, není oprávněn tlumočnický úkon orgánu veřejné moci odmítnout, jinak mu může být udělena pokuta až 200 000 Kč. V konečném důsledku by z výše uvedeného mohlo vyplývat, že je tlumočnický úkon povinen být nepřetržitě k dispozici bez možnosti dovolené či jiných zakázek, což je zvlášť k přihlédnutím k nízkým odměnám absurdní.

V souvislosti s nedodržením zákona považují za nutné rovněž zmínit trestné činy, přestože je neupravuje přímo zákon o soudních tlumočnících. V souvislosti se soudním tlumočením se lze setkat jednak s trestnými činy páchanými tlumočnickem, zejména pak křivým tlumočením, jednak s trestnými činy páchanými na tlumočnickovi. Trestné činy jsou upraveny v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Křivé tlumočení je upraveno v § 347 trestního zákoníku, který v odstavci 1 stanoví, že *„kdo jako tlumočnický úkon nesprávně, hrubě zkresleně nebo neúplně tlumočí nebo písemně překládá v řízení před orgánem veřejné moci nebo v souvislosti s takovým řízením skutečnosti nebo okolnosti, které mají podstatný význam pro rozhodnutí orgánu veřejné moci, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.“* Další dva odstavce téhož paragrafu pak upravují ještě závažnější trestné činy související s křivým tlumočením a stanoví tresty odnětí svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákaz činnosti, resp. odnětí svobody na dvě léta až deset let. Dne 1. února 2019 nabyla účinnosti novela trestního zákoníku, která mimo jiné zavedla nový trestný čin maření spravedlnosti.⁵⁷ Jeho skutkové podstaty by se mohly týkat také trestných činů tlumočnicků a trestných činů spáchaných na tlumočnících.

⁵⁷ § 347a zákona č. 40/2009 Sb.

V případě trestného činu spáchaném na tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jeho povinnosti se jedná o přitěžující okolnost, se kterou trestní zákoník rovněž spojuje vyšší sazbu trestu. Ta je zmiňována u trestných činů vraždy, těžkého ublížení na zdraví, ublížení na zdraví, mučení a jiného nelidského a krutého zacházení, vydírání a nebezpečného vyhrožování.

6. Specifické problémy vyplývající z tlumočnického zákona

Velká část přínosů a nedostatků tlumočnického zákona byla zmíněna v předchozí kapitole při porovnávání právní úprav. V této kapitole se zaměřím na tři nové problémy, které vyvstaly v souvislosti s nabytím účinnosti tlumočnického zákona.

6.1 Problematika dalšího ověřování

Jelikož veškerá působnost v oblasti tlumočnické a překladatelské činnosti přešla s novým tlumočnickým zákonem z krajských soudů na Ministerstvo spravedlnosti⁵⁸, změnilo se i podmínky ověřování podpisu soudního překladatele na překladatelské doložce pro použití překladů v zahraničí.

Podle znaleckého zákona podpis i oprávnění soudního tlumočnicka potvrzoval krajský soud doložkou, která byla následně apostilována nebo superlegalizována.

Tlumočnický zákon však neobsahuje žádné ustanovení, na jehož základě by mohlo ministerstvo ověřovat oprávnění soudních překladatelů a tlumočnicků k výkonu jejich činnosti. Ministerstvo spravedlnosti proto doporučuje, aby překladatel připojil podpis k doložce před notářem a nechal svůj podpis ověřit, následně postačí podpis notáře apostilovat nebo superlegalizovat.⁵⁹ Zákon však nijak neřeší skutečnost, že ověření podpisu a připojená apostila nebo doložka o superlegalizaci na dokumentu přeloženém do cizího jazyka zůstává pouze v češtině, což by mohlo při použití dokumentu v zahraničí způsobit potíže.

V tomto ohledu si dovoluji zmínit dopis náměstkyně ministra spravedlnosti České republiky ze dne 10. 2. 2021, která v dopise adresovaném soudním tlumočnickům a překladatelům vysvětluje: *„Možnost umístění apostilační či superlegalizační doložky na překladatelský úkon lze v první řadě zajistit*

⁵⁸ § 5 TlumZ.

⁵⁹ SPĚVÁČEK, Jiří: Co přinesl nový zákon o soudních tlumočnících a překladatelích? *Advokátní deník*, 6.10.2021. Online. Dostupné z www.advokatnidenik.cz/2021/10/06/co-prinasi-uzivatelum-novy-zakon-o-soudnich-tlumocnicich-a-soudnich-prekladatelich/ [cit. ze dne 13. března 2022].

*tzv. legalizací (úředním ověřením) podpisu soudního překladatele či tlumočnicka na doložce. Legalizaci musí provést notář osobně [...] Notář v tomto případě stvrdí, že překladatelskou či tlumočnickou doložku před ním vlastnoručně podepsala osoba uvedená v doložce, což zajistí věrohodnost podpisu na doložce a umožní ověřit notářskou legalizační doložku prostřednictvím apostily či superlegalizace.*⁶⁰

Uvedený postup je poněkud komplikovaný a pro zadavatele časově a finančně náročný. Zadavatel překladu do cizího jazyka totiž z jednoho dokumentu získá svazek, který obsahuje výchozí dokument, apostilu, úřední překlad včetně překladu apostily, doložku překladatele a následně připojené ověření podpisu od notáře a další apostilu v českém jazyce. Znění apostily je závazné a záhlaví je ve francouzském jazyce, ale notářská doložka bude s největší pravděpodobností pro cílového čtenáře nesrozumitelná.⁶¹

Na základě výše uvedeného se domnívám, že by otázka ověřování podpisu a oprávnění k výkonu činnosti tlumočnicků měla být zjednodušena alespoň tak, že by Ministerstvo spravedlnosti mohlo ověřovat i oprávnění k výkonu činnosti tlumočnicků.

6.2 Nejednotná terminologie

Jak již bylo zmíněno, tlumočnický zákon oddělil profesi soudního tlumočnicka a profesi soudního překladatele. Ustanovení § 2 TlumZ stanoví:

(1) Tlumočnickou činnost je oprávněn vykonávat soudní tlumočnick (dále jen „tlumočnick“).

(2) Překladatelskou činnost je oprávněn vykonávat soudní překladatel (dále jen „překladatel“).

V § 3 odst. 3 Tlum je upřesněn zastřešující pojem tlumočnick: „*Kde se dále v tomto zákoně hovoří o tlumočnickovi, tlumočnickém úkonu, tlumočnickém oprávnění a tlumočnické činnosti, rozumí se tím i překladatel, překladatelský úkon,*

⁶⁰ CETLOVÁ, Klára. Dopis soudním tlumočnickům. Dostupné z www.tlumocnici.justice.cz/dokumenty [cit. z 15. března 2022].

⁶¹ Žádné ustanovení TlumZ nebrání tomu, aby si zadavatel nechal přeložit i notářskou doložku a druhou apostilu či doložku o superlegalizaci, ale je zjevné, že by to bylo poněkud absurdní.

překladatelské oprávnění a překladatelská činnost, není-li výslovně stanoveno jinak.“

V tlumočnickém zákoně však nalezneme ustanovení, kde jsou tyto pojmy používané způsobem, který se může jevit jako zavádějící. Například § 13 odst. 4 věta druhá a třetí stanoví: *„Pozastavením oprávnění vykonávat tlumočnickou činnost však není dotčena povinnost překladatele dokončit již rozpracované překladatelské úkony a doplnit nebo vysvětlit již provedené překladatelské úkony. Pokud by dokončení již rozpracovaných tlumočnických úkonů bylo v rozporu s důvodem pozastavení překladatelské činnosti, musí být tato skutečnost uvedena v rozhodnutí o pozastavení překladatelské činnosti a překladatel o této skutečnosti bezodkladně informuje všechny své zadavatele dosud neprovedených překladatelských úkonů.“* První citovaná věta navozuje dojem, že překladatel provádí tlumočnické úkony, ačkoli právě to je podle tlumočnického zákona přestupkem. V první citované větě se hovoří o překladatelských úkonech, zatímco další věta na ně nelogicky odkazuje jako na úkony tlumočnické. Také je poněkud zavádějící, že by měl překladatel informovat zadavatele dosud neprovedených překladatelských úkonů v případě, kdy by dokončení již rozpracovaných tlumočnických úkonů bylo v rozporu s důvodem pozastavení překladatelské činnosti. Zákonodárce měl zřejmě na mysli, že výraz „dosud neprovedené překladatelské úkony“ je synonymem výrazu „rozpracované tlumočnické úkony“, ale formulace není jasná. Pojem „rozpracovaný tlumočnický úkon“ navozuje dojem tlumočení, které právě probíhá.

Podobné nesrovnalosti nalezneme také v § 27 TlumZ, který v odst. 2 věta druhá stanoví: *„Provádí-li se překladatelský úkon v listinné podobě, musí být každé jeho vyhotovení vlastnoručně podepsané a musí být připojen otisk překladatelské pečeti.“* Ustanovení § 27 odst. 4 pak stanoví: *„Tlumočnickou pečeti lze opatřit pouze překladatelský úkon nebo tlumočnický úkon v písemné podobě.“* Zde opět nacházíme nejednotnou terminologii, jelikož překladatel může opatřit překladatelský úkon pouze překladatelskou pečeti, jak je správně uvedeno v § 27 odst. 2 věta druhá TlumZ, nikoli tlumočnickou pečeti, jak je chybně uvedeno v § 27 odst. 4 TlumZ.

Domnívám se, že by ustanovení tlumočnického zákona měla být opravena tak, aby byla terminologie jednotná a nepůsobila zavádějícím dojmem.

6.3 Tlumočnické úkony pro soukromé osoby

Zatímco znalecký zákon definoval znalecké a tlumočnické úkony v § 1 jako úkony „v řízení před orgány veřejné moci, jakož i znalecké a tlumočnické činnosti prováděné v souvislosti s právními úkony fyzických nebo právnických osob“, podle § 1 odst. 1 TlumZ se výkonem tlumočnické činnosti rozumí „*provádění tlumočnických úkonů před orgány veřejné moci nebo v souvislosti s právním jednáním ve formě notářského zápisu*“ a podle § 1 odst. 2 TlumZ se výkonem překladatelské činnosti „*provádění překladatelských úkonů před orgány veřejné moci a vyhotovení úředně ověřeného překladu vyžadovaného podle jiného právního předpisu nebo přímo použitelného předpisu Evropské unie nebo mezinárodní smlouvy*“.

Soukromé osoby však často žádají např. úřední překlady lékařských zpráv, diplomů, pracovních smluv a podobných dokumentů. Z tlumočnického zákona však nevyplývá, jak má soudní překladatel zjistit, jestli je překlad vyhotovený pro soukromou osobu vyžadován podle jiného právního předpisu nebo přímo použitelného předpisu Evropské unie nebo mezinárodní smlouvy. Není tedy jasné, zda postačuje, aby se zadavatele na účel zeptal, nebo zda si musí účel dokumentu sám ověřovat, popř. zda dokonce nese odpovědnost za to, jak zadavatel nakonec překlad použije. Podle § 37 odst. 1 a 2 TlumZ se je ale provedení tlumočnického či překladatelského úkonu bez návaznosti na stanovený účel přestupkem, za který může být uložena pokuta až do 200 000 Kč nebo správní trest zákazu činnosti.

K této situaci vypracovalo Ministerstvo spravedlnosti dohledový benchmark, ve kterém orgán dohledu soudním překladatelům doporučuje „*zásadně neprovádět úředně ověřené překlady v případech, kdy pro naplnění účelu překladu postačí překlad prostý*“, v závěru téhož dokumentu pak konstatuje, že „*soudní překladatel nemá povinnost zkoumat účel, k němuž zadavatel hodlá zadatý úředně ověřený překlad využít, a to ani v případě, kdy zadavatel hodlá použít vyhotovený úředně ověřený překlad v zahraničí*“⁶².

⁶² BENÝŠEK, Jan. Dohledový benchmark č. 4/2021. Online. Dostupné z www.tlumocnici.justice.cz/dokumenty [cit. z 15. března 2022].

7. Právní úprava činnosti soudních tlumočnicků ve Francii

7.1 Současná právní úprava

Francouzská právní úprava soudního tlumočení a soudních překladů vychází zejména ze zákona č. 71-498 z 29. června 1971, o soudních znalcích (Loi n° 71-498 du 29 juin 1971 relative aux experts judiciaires, dále jen „zákon č. 71-498“). Zákon byl několikrát novelizován, naposledy v letech 2004 a 2016. K zákonu se vztahuje prováděcí vyhláška č. 2004-1463 z 24. prosince 2004, o soudních znalcích (Décret n° 204-1463 du 23 décembre 2004 relatif aux experts judiciaires, dále jen „vyhláška č. 204-1463“). Odměny a náhrady nákladů jsou pak upraveny v trestním řádu (Code de procédure pénale).

Ve Francii je tlumočnická a překladatelská činnost považována za znaleckou, jak tomu bylo i v dřívější české právní úpravě. Soudní znalci jsou podle harmonizované nomenklatury rozděleni do osmi odvětví, které jsou následně členěny na jednotlivé specializace. Tlumočníci a překladatelé jsou zařazeni do odvětví „H“. Tlumočníci jsou vedeni v kategorii H.01, překladatelé v kategorii H.02. Je možné se nechat zapsat do obou kategorií. Překladatelé a tlumočníci pro osoby hluchoslepé a nevidomé jsou vedeni v kategorii H.03. Jednotlivé kategorie se dále dělí podle jazyků.⁶³

7.2 Podmínky pro výkon tlumočnické činnosti

Fyzická osoba, která se uchází o jmenování soudním tlumočnickem, musí splňovat podmínky v čl. 2 vyhlášky č. 204-1463. Uchazeč o jmenování soudním tlumočnickem nebo překladatelem zejména nesmí být v úpadku, a musí mít odpovídající morální předpoklady, po dostatečně dlouhou dobu vykonávat povolání nebo činnost související s jeho specializací a mít pro danou specializaci dostatečnou kvalifikaci. Dále se nesmí zapojovat do žádné činnosti, která by byla neslučitelná s výkonem soudního tlumočnicka, a s výhradou výjimek nesmí být starší 70 let. Pro uchazeče o jmenování soudním tlumočnickem je dále stanovena podmínka

⁶³ Nařízení z 10. června 2005 o nomenklatuře dle článku 1 vyhlášky č. 2004-1463 z 23. prosince 2014. Online. Dostupné z www.legifrance.gouv.fr. [cit. 15. února 2022].

bydliště nebo sídlo v regionu daného soudu. Právnícké osoby pak musejí splňovat zvláštní podmínky, uvedené ve čl. 3 vyhlášky č. 204-1463.

Vyhláška č. 204-1463 tedy neupřesňuje žádné konkrétní požadavky na vzdělání či kvalifikaci uchazečů. Jednotlivé soudy rozhodují zejména s ohledem na to, kolik soudních tlumočnicků potřebují a kolik jich je již v jejich seznamu zapsáno. Podle čl. 4-1 vyhlášky 204-1463 soudy při rozhodování o jmenování berou v úvahu také „*projevený zájem o spolupráci s justicí*“.

V případě zamítnutí žádosti o jmenování může uchazeč ve lhůtě jednoho měsíce od doručení zamítnutí podat odvolání u Kasačního soudu.

7.3 Seznamy tlumočnicků

Ve Francii neexistuje jeden centrální soudních znalců a tlumočnicků. Každý odvolací soud vede svůj vlastní seznam, zvláštní celostátní seznam vede Kasační soud. Celkově se jedná o 36 seznamů. V seznamu Kasačního soudu mohou být zapsáni pouze tlumočníci, kteří předtím působili nejméně pět let u odvolacího soudu. Tlumočníci mohou být zapsáni pouze v seznamu v regionu, ve kterém žijí, naopak překladatelé si mohou zvolit i jiný region. Ve výjimečných případech mohou orgány veřejné správy přibrat ad hoc k řízení tlumočnicka, který není veden v seznamu. Vzhledem k neexistenci centrálního seznamu může být pro soukromé osoby obtížné najít vhodného tlumočnicka či překladatele. Na tento problém poukazuje i odborný časopis *Traduire*, který uvádí, že podle dostupných informací lze nalézt přehled soudních tlumočnicků a překladatelů pravděpodobně pouze v jednom dokumentu vydaném Ministerstvem zahraničních a evropských věcí. Tentýž dokument by měl také obsahovat formální náležitosti úředního překladu.⁶⁴

⁶⁴ FUSILIER, Évelyne. Traducteurs et interprètes experts : une exception française ? In: *Traduire*. Online. Dostupné z www.journals.openedition.org/traduire/331. ISSN 2272-9992.

7.4 Odborná způsobilost a jmenování

Požadavek na odbornou způsobilost je u fyzické osoby vymezen slovy „*vykonává nebo vykonávala toto povolání nebo činnost za podmínek umožňujících získání dostatečné kvalifikace*“, a to bez bližšího upřesnění, v čem spočívá „dostatečná kvalifikace“ a jak má být doložena. Problematika „dostatečné kvalifikace“ a volného uvážení soudu výběru uchazečů byla předmětem mnoha kritických debat. Jak uvádí odborný časopis *Traduire*, jedná se o jediné odvětví francouzské nomenklatury znalecké činnosti, kdy znalci (v tomto případě tlumočníci) mohou být jmenováni, i když nemají v tomto oboru vzdělání. Tuto skutečnost přirovnává k situaci, kdy by například znalcem pro obor stavebnictví byl jmenován sváteční domácí kutil, přitom je v soudním řízení často rozhodováno o závažných věcech s dopadem na život a svobodu jednotlivců.⁶⁵ Podobnou kritiku (ne)existence podmínek kladených na odbornou způsobilost ve Francii lze nalézt i na stránkách profesní organizace Evropské asociace právních překladatelů a tlumočnicků (European Legal Interpreters and Translators Association, EULITA). Pro kvalitní výkon tlumočnické a překladatelské profese jsou přitom nezbytné jazykové znalosti, znalost právního systému obou zemí, znalost příslušných zemí a kultur, mezilidské dovednosti, znalost tlumočnických technik a znalost etického kodexu.⁶⁶

Podmínky pro jmenování tedy nejsou transparentní a jednotlivé soudy si je stanovují samy. V tomto ohledu se francouzský zákon podobá původní české právní úpravě, na jmenování není nárok a záleží na rozhodnutí daného soudu. Povinná není ani jazyková zkouška. Na rozdíl od České republiky je určen i věk, a to od 18 do 70 let. Do seznamu lze zapsat i právnickou osobu⁶⁷.

Uchazeči o první zápis jsou jmenováni odvolacím soudem. Stejně jako v České republice skládají při svém jmenování slib, a to před předsedou odvolacího soudu, který je jmenoval. V případě právnické osoby složí slib její zástupce. První jmenování je zkušební dobu tří let, následně je nutné podávat žádost o prodloužení, a to u odvolacího soudu na dalších pět let. Po uplynutí této doby může tlumočnick

⁶⁵ FUSILIER, Évelyne. *Traducteurs et interprètes experts : une exception française ? Traduire*. Online. Dostupné z www.journals.openedition.org/traduire/331.

⁶⁶ DAUTREMEPUS, Fanny. *L'expert traducteur interprète judiciaire : réflexions sur une fonction ambiguë*. Diplomová práce.

⁶⁷ Většinou se jedná o překladatelskou agenturu.

či překladatel požádat o opětovný zápis, a to vždy na dalších pět let. K žádosti o opětovný zápis je nutné přiložit kladný posudek komise sdružující soudy a znalce, přehled provedených tlumočnických a překladatelských úkonů a přehled absolvovaného školení. O zápis do celostátního seznamu Kasačního soudu lze možné žádat až po pěti letech praxe u odvolacího soudu (případně v jiném členském státě EU), o prodloužení je zde nutné žádat každých sedm let. Ke své žádosti musí doložit veškeré doklady umožňující zhodnotit jeho zkušenosti, znalost hlavních procesních pravidel a absolvovaná školení. Státní zástupce jeho žádost posoudí a rozhodne, zda může být žadatel znovu zapsán do seznamu znalců.⁶⁸ Toto opatření umožňuje mimo jiné předcházet stavu, kdy je v seznamu vedeno velké množství tlumočnicků a překladatelů, kteří činnost fakticky nevykonávají. Zákon nepřipouští zapsání fyzické nebo právnické osoby do více seznamů u různých odvolacích soudů.

Zamítnutí žádosti o zápis či opětovný zápis do seznamu soudních znalců nemusí být podle francouzské právní úpravy odůvodněno. Tato skutečnost je však v rozporu s právem Evropské unie, k čemuž dospěl i Soudní dvůr Evropské unie při posuzování předběžné otázky francouzského Kasačního soudu ve spojených věcech C-372/09 a C-373/09, Josep Peñarroja Fa proti Kasačnímu soudu, ze dne 17. března 2011. Soudní dvůr ve stejné věci dále konstatoval, že „*veškerá rozhodnutí týkající se odmítnutí zápisu soudních znalců – překladatelů na seznamy znalců musí být možné podrobit soudnímu řízení, které umožní přezkoumat jeho legalitu vzhledem k právu Unie. V tomto směru je nezbytné, aby se dotčený jednotlivec seznámil s důvody přijatého rozhodnutí, které se ho týká. Vyplývá z toho, že příslušný vnitrostátní orgán má povinnost seznámit jej s důvody svého zamítavého postoje buď v samotném rozhodnutí, nebo v následném sdělení poskytnutém na jeho žádost.*“

7.5 Tlumočnické a překladatelské úkony

Tlumočníci předkládají evidenci ke kontrole jednou ročně, ale zapisují pouze úkony pro soudy a orgány státní správy. Vyúčtování pak provádějí na příslušném portálu Ministerstva spravedlnosti.

⁶⁸ Soudní znalci. Online. Dostupné z www.cours-appel.justice.fr/nancy/les-experts-judiciaires [cit. 16. února 2022].

Forma soudních překladů je poměrně odlišná. Na rozdíl od České republiky se překlady většinou již nesvazují s originálem, soudní překladatelé je zasílají pouze e-mailem ve formátu pdf, překlady nepodepisují ani nerazítkují.⁶⁹ Zákon ani vyhláška blíže neupravují náležitosti úředního překladu v listinné podobě, profesní organizace UNETICA uvádí pouze nutnost připojení razítka a podpisu překladatele. Otázkou nejasně definovaných náležitostí se mimo jiné zabývá i článek v odborném časopise *Traduire*, který uvádí, že „překladatelé naleznou doporučené náležitosti pravděpodobně pouze v dokumentu vydaném Ministerstvem zahraničních a evropských věcí.“⁷⁰

Soudní tlumočníci nemají oficiálně právo na přístup ke spisu a nemohou se tedy na tlumočení předem připravit, což spolu s nejednotnými podmínkami na odbornou způsobilost může vést k nižší kvalitě tlumočnických a překladatelských úkonů.

Stejně jako v České republice mohou překladatelé v odůvodněných případech využít služeb konzultanta. Hlavní profesní organizací sdružující soudní tlumočníky a překladatele je UNETICA, která rovněž nabízí různá školení. Členové profesní organizace UNETICA jsou rovněž povinni dodržovat etický kodex a kodex profesní etiky Evropské asociace právních tlumočnicků a překladatelů EULITA, jejímž členem je i KST ČR. Podobně jako v České republice jsou však etické kodexy pouhými doporučeními, jejichž nedodržování nelze sankcionovat.

7.6 Odměňování a náhrady

Odměny jsou stanoveny paušálně pevnou sazbou. Za první hodinu tlumočení si tlumočnický účtuje 42 eur, za další pak 30 eur. Rovněž jsou stanoveny příplatky za práci v noci či o víkendu. Pokud tlumočení zasahuje do času od 0:00 do 5:00, tlumočnický má nárok i na stravné a nocležné. Pokud tlumočnický musí pro zajištění tlumočení vynaložit určité náklady, tlumočnický je oprávněn požadovat předem

⁶⁹ Tuto možnost připouští i tlumočnický zákon, ale zatím se příliš nerozšířila. Od tlumočnický vyžaduje poměrně vysoké vstupní náklady, musí si také zařídit kvalifikovaný elektronický certifikát a časové razítko. V současné době JTP pořádá první školení na toto téma.

⁷⁰ FUSILIER, Évelyne. *Traducteurs et interprètes experts : une exception française ? Traduire*. Online. Dostupné z www.journals.openedition.org/traduire/331.

přiměřenou zálohu na jejich úhradu.⁷¹ Záloha však nesmí přesáhnout jednu třetinu celkové předpokládané sumy.⁷² Tlumočníci mají nárok i na příplatek na stravné v případě, že čas tlumočení zasahuje do doby oběda. Překladaelé nemají na příplatky nárok a jejich odměna je stanovena paušální částkou 30 eur za stranu, přičemž za jednu stranu se považuje 250 slov a vychází se vždy z francouzského textu.⁷³ Odměny jsou stanoveny ve člancích R.110, R.111 a R.122 trestního řádu (Code de procédure pénale). V mimosoudním prostředí těmito odměnami nejsou vázáni a odměny jsou smluvní.

Od roku 2014 jsou soudní tlumočníci a překladaelé vedeni jako tzv. příležitostní spolupracovníci justice. Zdravotní a sociální odvody za překlady a tlumočení pro orgány veřejné správy hradí stát, tlumočníci a překladaelé odvádějí z těchto zakázek pouze daně. Ze zakázek pro jiné subjekty pak odvádějí zdravotní i sociální pojištění a daně.

Přestože jsou odměny ve Francii vyšší, stále nedosahují odměn tržních. Mnozí tlumočníci proto upřednostňují komerční zakázky před zakázkami zadávanými veřejnými institucemi. Touto problematikou se zabývá i článek v odborném časopise *Formation emploi*, který poukazuje na skutečnost, že by zvýšení sazeb mělo jít ruku v ruce se zpřísněním požadavků na jmenování. Jmenováním se totiž tlumočnickovi neotevívá jen přístup k soudním zakázkám, ale především k ověřeným překladům a tlumočení pro soukromé subjekty za tržní ceny. Z tohoto důvodu mnozí kompetentní tlumočníci a překladaelé upřednostňují soukromé zakázky a pro soud pracují osoby, které odpovídající znalosti nemají.⁷⁴

7.7 Pozastavení a zánik oprávnění

Zákon č. 71-498 rozlišuje odvolání a vyškrtnutí.

⁷¹ Čl. 178-2 vyhlášky č. 2004-836 z 20. srpna 2004.

⁷² Čl. R.115 francouzského trestního řádu.

⁷³ Na rozdíl od české právní úpravy, podle které se rozsah počítá na základě cílového textu.

⁷⁴ LARCHET, Keltoume a PÉLISSE, Jérôme: Une professionnalisation problématique : les experts judiciaires interprètes-traducteurs. *Formation emploi*, 108/2009, s. 9-24.

Podle čl. 5 odst. 1 zákona 71-498 může předseda odvolacího nebo Kasačního soudu rozhodnout o odvolání tlumočnicka ze dvou důvodů:

- a) na žádost tlumočnicka,
- b) vyžadují-li odvolání okolnosti, jako je dlouhodobá nepřítomnost, nemoc nebo vážné a trvalé překážky.

Předseda odvolacího nebo Kasačního soudu rovněž odvolá tlumočnicka v případech, kdy nesplňuje podmínku místa bydliště nebo sídla v daném regionu, pokud je v úpadku, nebo v případě některých disciplinárních a správních sankcí. V případě nesplnění podmínky místa bydliště nebo sídla může předseda odvolacího soudu rozhodnout o odložení vyškrtnutí až do rozhodnutí o žádosti o nový zápis u jiného odvolacího soudu.

Podle čl. 5 odst. 2 zákona 71-498 soud vyškrtne tlumočnicka ze seznamu ve dvou případech: omezení či ztráta způsobilosti k právním úkonům a disciplinární provinění.

Jelikož je zápis do seznamu znalců vždy na dobu určitou, k zániku oprávnění může dojít také tehdy, když tlumočnick včas nepodá novou žádost a nedoloží příslušné podklady, popř. když je při hodnocení jeho žádost zamítnuta.

7.8 Přestupky a tresty

Podle č. 6-2 zákona č. 71-498 o soudních znalcích mohou být soudním tlumočnickům a překladatelům za přestupky uloženy disciplinární sankce, které zahrnují výstrahu, dočasné vyškrtnutí ze seznamu znalců a tlumočnicků na dobu max. tří let, konečné vyškrtnutí s definitivním zánikem práva zápisu na seznam znalců a tlumočnicků a ztrátu čestného titulu. O sankcích rozhoduje státní zástupce na základě přijaté stížnosti.⁷⁵ Francouzský zákon o soudních znalcích nedefinuje peněžité tresty, ale další možné sankce nalezneme ve článku č. 434-18 trestního zákoníku, který stanoví, že *„pokud tlumočnick v jakékoli věci zkreslí podstatu přeložených slov nebo dokumentů, bude mu uložen trest [...] pět*

⁷⁵ Čl. 25 vyhlášky z 23. prosince 2004.

*odnětí svobody a pokuta 75 000 eur nebo sedm let odnětí svobody a pokuta 100 000 eur.*⁷⁶

Osobě, která se neoprávněně vydává za soudního tlumočnicka, může být v souladu se článkem 4 zákona ve spojení s článkem 433-17 trestního zákoníku uložen trest pokuty ve výši až 15 000 eur a trest odnětí svobody v délce jednoho roku.

7.9 Celoživotní vzdělávání

Tlumočníci a překladatelé jsou podle vyhlášky č. 2004-1463 povinni se soustavně vzdělávat. Přehled absolvovaných školení za uplynulý rok předkládají nejpozději do 1. března společně s evidencí ke kontrole. Na celoživotní profesní vzdělávání mohou čerpat příspěvek až do výše 1 200 eur. Příspěvky poskytuje Mezioborový vzdělávací fond pro osoby vykonávající svobodná povolání (Fonds interprofessionnel de formation des professionnels libéraux, FIFPL) a tlumočníci je mohou využít na různé druhy vzdělávání související s jejich profesí. Jednou za tři roky též mohou využít příspěvku na dlouhodobé vzdělávání. Na toto vzdělávání FIFPL přispívá nejvíce 70 % ceny a příspěvek může činit maximálně 2 500 eur.⁷⁷

⁷⁶ Čl. 434-18 trestního zákoníku.

⁷⁷ Limit čerpání pro rok 2022, v roce 2021 bylo možné čerpat max. 1 000 eur. Online. Dostupné z www.fifpl.fr [cit. 25. února 2022].

8. Posouzení francouzské právní úpravy a její srovnání s českou úpravou

Francouzská právní úprava činnosti soudních tlumočnicků je podobná původní české právní úpravě, z tohoto důvodu se také potýká s mnoha nedostatky, které byly v České republice odstraněny ve formě nového tlumočnického zákona. Na druhé straně však obsahuje i ustanovení, která v české právní úpravě nenalezneme, přestože by mohla být velmi přínosná.

Pro přehlednost jsou základní rozdíly shrnuty v tabulce č. 1.

Tabulka č. 1: Porovnání vybraných oblastí české a francouzské právní úpravy

	Česká republika		Francie
	TlumZ	ZnalZ	
Oddělená právní úprava znalců a tlumočnicků	ANO	NE	NE
Oddělení profese tlumočnicka a překladatele	ANO	NE	ANO
Celostátní seznam tlumočnicků a překladatelů	ANO	ANO	NE
Definované požadavky na vzdělání a praxi	ANO	NE	NE
Nárok na jmenování	ANO	NE	NE
Jmenování na neomezenou dobu	ANO	ANO	NE
Vstupní zkouška	ANO	NE	NE
Pevná sazba odměny	NE	NE	ANO
Povinné pojištění	NE	NE	NE
Příspěvek na vzdělávání	NE	NE	ANO

Zdroj: Vlastní zpracování

Za největší nedostatky francouzské právní úpravy lze považovat chybějící nárok na jmenování a s ním související netransparentní požadavky na vzdělání a praxi, které jsou v rozporu s právem Evropské unie, viz např. posouzení předběžné otázky francouzského Kasačního soudu ve spojených věcech C-372/09 a C-373/09 ze dne 17. března 2011, citované v bodě 5.2. S tímto problémem se nová česká

právní úprava již úspěšně vypořádala, stejně jako s oddělením znalecké činnosti od činnosti soudních tlumočnicků a překladatelů.

Naopak inspirací by mohlo být zavedení příspěvku na vzdělávání, popř. též povinnosti celoživotního vzdělávání, a dokládání údajů o praxi. Je zjevné, že se jazykové, tlumočnické a překladatelské dovednosti bez praxe ztrácejí. Zavedení kontroly průběhu praxe a absolvovaného vzdělání by umožnilo ověřit, zda se tlumočnické této činnosti věnuje a má o ni opravdový zájem.⁷⁸

V tlumočnickém zákoně chybí podmínka systematického vzdělávání a zvyšování kvalifikace tlumočnicků zapsaných v seznamu, tlumočnické tedy od okamžiku svého zápisu do seznamu nemá zákonnou povinnost se vzdělávat a dokládat, jakým způsobem si prohlubuje, udržuje a aktualizuje své odborné znalosti, které měl v okamžiku svého jmenování a jimiž garantoval řádný výkon tlumočnické činnosti.⁷⁹ KST ČR se opakovaně snažila povinnost dalšího vzdělávání prosadit, ale bez úspěchu.

Inspirací by mohlo být i jmenování na dobu určitou, neboť se v praxi často stává, že se tlumočnické a překladatelé z určitých důvodů po nějaké době této činnosti věnovat přestanou. Tento bod úzce souvisí s výše uvedeným ověřováním kvalifikace k výkonu povolání. Domnívám se, že by bylo přínosné mít v zákoně zakotven mechanismus bránící tomu, aby byli v seznamu zapsáni soudní tlumočnické, kteří tuto činnost již nevykonávají, vykonávat nechtějí či již nejsou k jejímu vykonávání plně způsobilí.

Za velmi vhodné považuji také stanovení pevné a vyšší sazby odměny, která je nejen zakotvena ve francouzské právní úpravě, ale také vychází z doporučení projektového týmu LIT Search (viz kapitola 4.4). Nový tlumočnický zákon, stejně jako původní znalecký zákon, stanoví pouze cenové rozpětí a nechává na uvážení soudního tlumočnické, jak svoji práci ocení, popř. na vůli zadavatele, zda se s jeho ohodnocením ztotožní. Nejednotnost odměňování vede také k tomu, že tlumočnické

⁷⁸ JETTMAROVÁ, Zuzana: Stanovisko Ústavu translatologie FF UK k otázce tlumočnické versus překladatel. In: *Bulletin Soudní tlumočnické*, 02/2010. s. 12.

⁷⁹ PIVONKOVÁ, Kateřina: Vzdělávání. In: *Bulletin Soudní tlumočnické*, 2015, s. 11.

nezaručuje právo na spravedlivou odměnu, navíc tlumočníci předem nevědí, jakou sazbu nakonec zadavatel odsouhlasí. Odmítnout překlad či tlumočení přitom bez závažných důvodů pod hrozbou sankce nemohou. Pracovní skupina soudních tlumočnicků pro legislativu na tyto skutečnosti upozorňovala v připomínkách, které předložila dne 24. srpna 2020 Ministerstvu spravedlnosti⁸⁰, ale nebyla vyslyšena.

Domnívám se, že by soudní tlumočníci a překladatelé měli mít právo na spravedlivou odměnu, tj. na stejnou odměnu za stejnou práci nebo práci stejné hodnoty tak, jak je podle článku 28 Listiny základních práv a svobod a podle zákoníku práce garantována zaměstnancům v pracovním poměru. Tlumočníci sice nevykonávají svou činnost v pracovním poměru, ale výklad lze na základě podobnosti rozšířit na výkon práce z úředního pověření, nebo na možnost použití obecného právního principu. Ostatně i článek 7 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech stanoví, že „*Státy, smluvní strany Paktu, uznávají právo každého člověka na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky, které zajišťují zejména [...] spravedlivou mzdu a stejnou odměnu za práci stejné hodnoty bez jakéhokoli rozlišování...*“ S ohledem na tento článek a s přihlédnutím k právním principům lze dovodit, že právo na spravedlivou odměnu náleží i tlumočnickům za výkon činnosti na základě pověření orgánů veřejné moci.

⁸⁰ Kol. autorů: Soudní tlumočníci a překladatelé požadují zejména pevnou základní sazbu odměny za tlumočení a překlad. *Tisková zpráva*. 25. srpna 2020. Online. Dostupné z www.kstcr.cz/cz/novinky/tiskova-zprava-pozadujeme-zejména-pevnou-základní-sazbu-odmeny-za-tlumoceni-a-překlad. [cit. 11. března 2022].

9. Shrnutí změn a praktická doporučení

Jednou z nejvýznamnějších změn bylo oddělení právní úpravy znalecké činnosti od činnosti tlumočnické a překladatelské. Pravděpodobně se jedná o změnu k lepšímu, neboť tyto činnosti jsou velmi odlišné, nicméně v mnoha zemích Evropské unie je právní úprava pro obě tyto činnosti společná.

Přínosem je nepochybně zavedení větší transparentnosti podmínek pro jmenování a nároku na jmenování při splnění všech předepsaných podmínek, který zvyšuje právní jistotu a legitimní očekávání žadatelů o zápis do seznamu soudních tlumočnicků a soudních překladatelů.

S transparentními podmínkami a nárokem na jmenování souvisí i přísnější požadavky na vzdělání a praxi, které jsou nyní jasně definovány. Zavedení jednoznačných kvalifikačních požadavků by také mělo vést ke zkvalitnění tlumočnických úkonů, které budou vykonávat pouze osoby s odpovídajícími znalostmi a zkušenostmi.

Zákon však nijak neupravuje povinnost dalšího vzdělávání, přestože je průběžné vzdělávání podmínkou k udržení a aktualizaci znalostí a tedy i ke splnění povinnosti výkonu tlumočnické činnosti s odbornou péčí, nezávisle a nestranně, jak ji definuje § 4 TlumZ. Opakované snahy KST o zavedení povinnosti ustanovení do tlumočnického zákona zůstaly nevyslyšeny. Některé krajské soudy spolupracují s KST a dalšími profesními sdruženími v dalším vzdělávání tlumočnicků⁸¹, nicméně se jedná o ojedinělé a nepovinné aktivity. Zůstává tak na pouze na rozhodnutí a svědomitosti tlumočnicka, zda si bude své vzdělání udržovat a prohlubovat.

Pozitivně lze hodnotit i zavedení centrálního seznamu tlumočnicků a překladatelů, v němž je snazší se orientovat, rozlišuje mezi tlumočníky a překladateli a údaje členů na veřejné a neveřejné. Chybí však mechanismus, který by zabránil tomu, aby v seznamu byli dlouhodobě zapsáni tlumočníci a překladatelé,

⁸¹ Viz např. DÖRFL, Luboš: *Projekt přípravy a dalšího vzdělávání znalců a tlumočnicků Krajského soudu v Praze ze dne 18. 10. 2006*, Spr 1233/2006.

kteří činnost fakticky nevykonávají nebo nechtějí vykonávat, ale neoznámili ukončení tlumočnické činnosti.

Veškerá agenda související s tlumočnickou byla přenesena z krajských soudů na Ministerstvo spravedlnosti. V současné době se stále vyskytují mnohé nedostatky, jako například dosud nespustěná elektronická evidence úkonů.

Změn doznal i systém odměňování, přestože sazby nebyly zvýšeny tak, jak bylo ze strany tlumočnicků požadováno. Problematické může být uvedené rozpětí cen, kdy záleží na tlumočnickovi, jak náročnost úkonu vyhodnotí, resp. na zadavateli, zda se s jeho vyhodnocením ztotožní. V mimořádných případech může být odměna zvýšena či snížena, v případě nekvalitního tlumočnického úkonu lze odměnu i zcela odepřít. Neurčení pevné sazby odměny lze ale považovat za porušení zásady spravedlivého odměňování. Sazby také nijak nezohledňují inflaci. Odměnu tlumočnicků považuje za nedostatečnou i ombudsman Stanislav Křeček, který ve svém vyjádření zaslaném Ministerstvu spravedlnosti připomínkovému řízení uvedl: „*Navrhovaná sazba⁸² je nedostatečná, nezohledňuje inflaci, ani tržní hodnotu práce soudních tlumočnicků a překladatelů či odbornost znalců.*“⁸³

S ohledem na vývoj nových technologií lze pozitivně hodnotit i zavedení možnosti elektronických úkonů a komunikace přes datové schránky.

V otázce zániku tlumočnického oprávnění považuji za sporný důvod spáchání nedbalostního trestného činu, který s výkonem tlumočnické činnosti nijak nesouvisí. Analogicky lze odkázat na ustanovení § 9 odst. 2 zákona č. 85/1996 Sb., zákon o advokacii, podle kterého lze pozastavit oprávnění advokáta z důvodu zahájení trestného řízení pro úmyslný trestný čin, nikoli však pro čin nedbalostní.

Co se týče inspirace francouzskou právní úpravou, považuji za přínosné zapisování do seznamu na dobu určitou s možností následného obnovování.

⁸² Navrhovanou odměnou je míněno rozpětí, které je v tlumočnickém zákoně nyní skutečně uvedeno.

⁸³ Viz např. tisková zpráva: *Soudních tlumočnicků, překladatelů a znalců ubývá, jejich odměna je nedostatečná*. Praha, 21. 9. 2020. Online. Dostupné z: www.ochrance.cz/aktualne/soudnich-tlumocniku-prekladatelu-a-znalcu-ubyva-jejich-odmena-je-nedostatecna/ [cit. z 14. března 2022].

Ve Francii tlumočníci k žádosti o opětovné zapsání předkládají seznam provedených tlumočnických úkonů a seznam absolvovaných školení a kurzů. Tím lze efektivně zabránit stavu, kdy je v seznamu zapsán velký počet tlumočnicků a překladatelů, kteří však činnost aktivně nevykonávají.

Další inspirací by mohla být pevná sazba za tlumočnické a překladatelské úkony, která by přispěla k větší transparentnosti a spravedlnosti odměňování. V současné době v České republice záleží na uvážení tlumočnicka, jak vyhodnotí náročnost své práce v rámci stanoveného rozpětí, a následně na uvážení orgánu veřejné moci, zda se s tímto vyhodnocením ztotožní. Tento postup však není v souladu s právem na spravedlivou odměnu.

Naopak netransparentní podmínky pro jmenování soudním tlumočnickem a nestanovení podmínek na vzdělání mohou představovat překážku pro zajištění kvalitních služeb. V tomto ohledu lze kladně hodnotit český tlumočnický zákon, který na rozdíl od francouzské právní úpravy tento nedostatek překonal. Tlumočnický zákon však nebere v potaz skutečnost, že jednou získané vzdělání nezaručuje doživotní kvalitu poskytovaných služeb. Proto se domnívám, že by pro českou právní úpravu mohla být inspirací povinnost celoživotního vzdělávání.

Co se týče doporučení pro zlepšení spolupráce mezi tlumočníky a orgány veřejné správy, lze kladně hodnotit iniciativu KST, která o spolupráci soudních orgánů s tlumočníky vydala praktickou příručku s názvem *Tlumočnick v soudní síni: Jak s ním úspěšně jednat*⁸⁴. V uvedené příručce je přiblížena profese soudního tlumočnicka a popsán způsob spolupráce s ním. Vzhledem k § 25 TlumZ o komunikační povinnosti a § 20 TlumZ o povinnosti mlčenlivosti se domnívám, že by tlumočnickům měly být na vyžádání vždy zasílány veškeré podklady k tlumočení, aby se mohli na jednání připravit.

⁸⁴ MAŠARÁK, Pavel, ŠPRCOVÁ, Ilona: *Tlumočnick v soudní síni: Jak s ním úspěšně spolupracovat*. Praha: KST ČR, 2021.

Závěr

Nový tlumočnický zákon přinesl podstatné změny oproti předchozímu zákonu, ale ne všechny lze hodnotit pozitivně. Přestože si důvodová zpráva k tlumočnickému zákonu kladla za cíl zejména stabilizaci tlumočnického a překladatelského odvětví a zkvalitnění výkonu tlumočnické činnosti, lze již nyní konstatovat, že tohoto cíle nebylo plně dosaženo.

Jednou z nejvýznamnějších změn bylo oddělení právní úpravy znalecké činnosti od činnosti tlumočnické a překladatelské. Zároveň došlo k odlišení činnosti soudního tlumočnicka a soudního překladatele. Problémem je však nejednotná terminologie v tlumočnickém zákoně, která je místy zavádějící.

Přínosem je nepochybně zavedení větší transparentnosti podmínek pro jmenování a nároku na jmenování při splnění všech předepsaných podmínek na vzdělání, praxi a složení vstupní zkoušky. Tento systém je nejen transparentnější, ale také zvyšuje právní jistotu a legitimní očekávání žadatelů o zápis do seznamu soudních tlumočnicků a soudních překladatelů. Zavedení jednoznačných kvalifikačních požadavků by také mělo vést ke zkvalitnění tlumočnických úkonů, které budou vykonávat pouze osoby s odpovídajícími znalostmi a zkušenostmi. Zákon však nijak neupravuje povinnost dalšího vzdělávání a zůstává tak na pouze na rozhodnutí a svědomitosti tlumočnicka, zda si bude své vzdělání udržovat a prohlubovat.

Pozitivně lze hodnotit i zavedení centrálního seznamu tlumočnicků a překladatelů, spravovanému Ministerstvem spravedlnosti. Seznam rozlišuje mezi tlumočnickými a překladateli, je snazší se v něm orientovat a údaje jsou členěny na veřejné a neveřejné. Chybí však mechanismus, který by zabránil tomu, aby v seznamu byli dlouhodobě zapsáni tlumočníci a překladatelé, kteří činnost fakticky nevykonávají nebo nechtějí vykonávat, ale neoznámili ukončení tlumočnické činnosti.

S ohledem na vývoj nových technologií lze pozitivně hodnotit i zavedení možnosti elektronických úkonů a zavedení elektronické evidence tlumočnických a překladatelských úkonů. Elektronická evidence však ani rok po nabytí účinnosti zákona nebyla spuštěna a nebyla představena ani kvalitní náhrada.

Jako problematické se jeví také vysoké pokuty, které lze udělit za různé přestupky. Zde bych zmínila zejména pokutu za odmítnutí provedení úkonu pro orgán veřejné moci, která v tlumočnících s ohledem na zavedení objektivní odpovědnosti za výkon tlumočnické činnosti vzbuzuje velké obavy.

Změn doznal i systém odměňování, přestože sazby nebyly navýšeny tak, jak bylo ze strany tlumočnicků požadováno. Problematické může být uvedené rozpětí cen, kdy záleží na tlumočnickovi, jak náročnost úkonu vyhodnotí, resp. na zadavateli, zda se s jeho vyhodnocením ztotožní. V mimořádných případech může být odměna zvýšena či snížena, v případě nekvalitního tlumočnického úkonu lze odměnu i zcela odepřít. Neupravena zůstala i otázka storna, která by si jistě zasloužila zpracování. Chybí také ustanovení o úpravě odměn v závislosti na inflaci.

Velmi komplikované je také další ověřování, jelikož Ministerstvo spravedlnosti nemůže ověřovat oprávnění soudních překladatelů a tlumočnicků k výkonu jejich činnosti.

Co se týče inspirace francouzskou právní úpravou, považuji za přínosné zapisování do seznamu na dobu určitou s možností následného obnovování, kdy je u opětovné žádosti o zápis posouzen i seznam provedených tlumočnických úkonů a seznam absolvovaných školení a kurzů. Domnívám se, že by pomocí tohoto mechanismu bylo možné efektivně zabránit stavu, kdy je v seznamu zapsán velký počet tlumočnicků, kteří však činnost aktivně nevykonávají.

Domnívám se, že by bylo přínosné po vzoru Francie stanovit i povinnost dalšího vzdělávání a možnost čerpání příspěvku na vzdělávání, což by nepochybně vedlo ke zvýšení kvality prováděných úkonů.

Další inspirací by mohla být pevná sazba za tlumočnické a překladatelské úkony, která by přispěla k větší transparentnosti a spravedlnosti odměňování.

Závěrem lze konstatovat, že tlumočnický zákon svůj účel „stabilizace tlumočnického a překladatelského odvětví a zkvalitnění výkonu této činnosti“ splnil pouze částečně. Zákon sice obsahuje mnoho změn, ale ne všechny jsou „dotážené do konce“ a nelze je vždy považovat za zdařilé. Uvážíme-li finanční náklady, které musí tlumočnický vynaložit pro splnění veškerých podmínek pro jmenování, případné sankce, kterými v souvislosti s výkonem své činnosti může být potrestán, nízké odměny a nemožnost odmítnout tlumočnický úkon jindy než v několika málo vymezených případech, nabízí se otázka, zda kvalifikovaní tlumočníci budou mít o práci pro orgány veřejné moci zájem.

Zdroje a prameny

Monografie

ČEŇKOVÁ, Ivana. *Úvod do teorie tlumočení*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, 111 s. ISBN 978-80-87218-09-9.

DÖRFL, Luboš. *Zákon o znalcích a tlumočnících: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, 191 s. ISBN 978-80-7400-148-2.

FRYŠTÁK, Marek, KREJČÍ, Zdeněk. *Postavení znalce v trestním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2009, 169 s. ISBN 978-80-210-4955-0.

KNITTLOVÁ, Dagmar a kol. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, 201 s. ISBN 978-80-244-2428-6.

MAŠARÁK, Pavel, ŠPRCOVÁ, Ilona. *Tlumočnick v soudní síni: Jak s ním úspěšně spolupracovat*. Praha: KST ČR, z.s., 2021. ISBN: 978-80-908452-0-06.

Kol. autorů: *Décisions et rapports, décembre 1986*. Strasbourg: Les éditions du Conseil de l'Europe, 1990. 275 s. ISBN 92-871-1797-7.

ŠABRŠULA, Jan. *Teorie a praxe překladu*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2007, 142 s. ISBN 978-80-7368-372-6.

ŠÁMAL, Pavel, Šámalová, Mílada. *Trestní řád I*. Praha: C.H.Beck, 2013. 4 720 s. ISBN 978-80-7400-465-0.

Code de procédure pénale, annoté. 59. vydání. Éditions Dalloz, 2017. 2 858 s. ISBN 978-2-247-16861-3.

Code pénal, annoté. 115. vydání. Éditions Dalloz, 2017. 2 996 s. ISBN 978-2-247-17484-3.

České právní předpisy

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti státních příslušníků členských států Evropské unie a o změně některých zákonů

Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

Zákon č. 166/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 354/2019 Sb., o soudních tlumočnících a soudních překladatelích

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů

Zákon č. 354/2019 Sb., o soudních tlumočnících a soudních překladatelích

Zákon č. 444/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 500/2000 Sb., správní řád

Vyhláška č. 506/2020 Sb., o výkonu tlumočnické a překladatelské činnosti

Vyhláška č. 507/2020 Sb., o odměně a náhradách soudního tlumočnicka a soudního překladatele

Vyhláška č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících

Vyhláška č. 508/2020 o odměně a náhradě hotových výdajů konzultanta přibraného pro účely trestního řízení

Francouzské právní předpisy

Code de procédure pénale

Code pénal

Loi n° 71-498 du 29 juin 1971 relative aux experts judiciaires

Décret n° 2004-836 du 20 août 2004 portant modification de la procédure civile

Décret n° 2004-1463 du 23 décembre 2004 relatif aux experts judiciaires

Arrêté du 10 juin 2005 relatif à la nomenclature prévue à l'article 1^{er} du décret n° 2004-1463 du 23 décembre 2004 relatif aux experts judiciaires

Mezinárodní a evropské právní předpisy

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU ze dne 20. října 2010, o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES ze dne 7. září 2005, o uznávání odborných kvalifikací

Smlouva o fungování Evropské unie

Smlouva o Evropské unii

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod

Důvodové zprávy a návrhy

Důvodová zpráva k zákonu č. 354/2019 Sb. ze dne 17. ledna 2018

DÖRFL, Luboš. Projekt přípravy a dalšího vzdělávání znalců a tlumočnicků Krajského soudu v Praze ze dne 18. 10. 2006, Spr 1233/2006

Judikatura

Posouzení předběžné otázky Evropského soudního dvora sp.zn. C-372/09 a C-373/09

Rozsudek Nejvyššího správního soudu č.j. 5 Azs 52/2004-45

Rozsudek Nejvyššího správního soudu č.j. 6 Azs 267/2015-23

Stanovisko generálního advokáta Soudního dvora Evropské unie Priit Pikamäe, přednesené ve věci sp. Zn. C-564-19 ze dne 15. dubna 2021

Stanovisko pléna Ústavního soudu č.j. Pl ÚS-st. 20/05

Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem sp.zn. 7 To 196/2021

Usnesení Nejvyššího soudu sp.zn. 11 Tvo 15/2021

Odborné články

DÖRFL, Luboš. Projekt přípravy a dalšího vzdělávání znalců a tlumočnicků Krajského soudu v Praze ze dne 18. 10. 2006, Spr 1233/2006.

FUSILIER, Évelyne. Traducteurs et interprètes experts : une exception française ? *Traduire*, 223/2010. Online. Dostupné z www.journals.openedition.org/traduire/331. ISSN 2272-9992.

HARVEY, Malcom. Le traducteur juridique face à la différence. *Traduire*, 221/2009.

CHOCHÚT, Michal. Kde jsme byli..., kde jsme..., kde budeme... *Bulletin Soudní tlumočnick*. 1/20, s. 11-14.

CHOCHÚT, Michal, JIRÁKOVÁ, Edita. Prokrastinace zrodu samostatného zákona o soudních tlumočnicích. *Bulletin Soudní tlumočnick*. 1/2019, s. 2.

JETTMAROVÁ, Zuzana Stanovisko Ústavu translatologie FF UK k otázce tlumočnick versus překladatel. *Bulletin Soudní tlumočnick*, 2/2010, s. 12.

JIRÁNKOVÁ, Edita. Praktické naplnění nového zákona o soudních tlumočnicích přinese až nová vyhláška. Jaká bude a co od ní můžeme očekávat? *Bulletin Soudní tlumočnick*, 1/2020, s. 15-17.

Kol. autorů: Otevřený dopis soudních tlumočnicků ministryni spravedlnosti ČR. *Bulletin Soudní tlumočnick*, 2/2021.

LARCHET K., PÉLISSE J., Une professionnalisation problématique : les experts judiciaires interprètes-traducteurs. *Revue française de science sociales*, 108, říjen/prosinec 2009, s. 9-24.

MUCHA, Jiří. Z judikatury ES k článku 6 odst. 3 e) EÚLP. *Bulletin advokacie*. 6-7 1997.

PIVOŇKOVÁ, Kateřina. Vzdělávání. *Bulletin Soudní tlumočnick*, 2015, s. 11.

SPĚVÁČEK, Jiří. Co přinesl nový zákon o soudních tlumočnících a překladatelích? *Advokátní deník*, 6.10.2021.

ŠPRCOVÁ, Ilona. O podstatě evropského projektu LIT Search. *Bulletin Soudní tlumočnick*, 2/2016, s. 32-35.

TAUCHEN, Jaromír. Soudní tlumočníci v proměnách věků – právněhistorické ohlédnutí
za právní úpravou soudního tlumočení v českých zemích. *Časopis pro právní vědu a praxi*. XXIX, 3/2021.

Diplomové práce

DAUTREMÉPUIIS, Fanny. *L'expert traducteur interprète judiciaire : réflexions sur une fonction ambiguë*. Lille, 2012: Diplomová práce na Université de Lille 3 Charles de Gaulle, Master interprétariat langue des signes française – français. Vedoucí diplomové práce Annie Risler. Dostupné z <https://docplayer.fr/1375541-L-expert-traducteur-interprete-memoire-judiciaire-reflexions-sur-une-fonction-ambigue-fanny-dautremepuis-sous-la-direction-d-annie-risler.html>.

Internetové zdroje:

Členství. *Komora soudních tlumočnicků a překladatelů ČR* [cit. 4. února 2022]. Dostupné z: <http://www.kstcr.cz/clenstvi-v-komore>.

Odůvodnění pozměňovacích návrhů pracovní skupiny soudních tlumočnicků a překladatelů k návrhu zákona o soudních tlumočnících a soudních překladatelích. *Komora soudních tlumočnicků a překladatelů ČR* [cit. 24. února 2022]. Dostupné z: <http://www.kstcr.cz>.

Stanovy. *Komora soudních tlumočnicků a překladatelů ČR* [cit. 10. března 2022].
Dostupné z: <http://www.kstcr.cz>.

Naše poslání. *Jednota tlumočnicků a překladatelů ČR* [cit. 15. března 2022].
Dostupné z: <https://www.jtpunion.org>.

Experts judiciaires. *Cour d'appel de Nancy* [cit. 16. února 2022].
Dostupné z: <https://www.cours-appel.justice.fr/nancy/les-experts-judiciaires>.

BENEŠOVÁ, Jana. Konec tlumočnicků v Čechách. *Právní prostor*, 22. 02. 2021
[cit. 11. března 2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz>.

BENÝŠEK, Jan. Dohledový benchmark č. 4/2021 k provádění překladatelských úkonů pro soukromé účely v případech nepředvídaných zvláštním zákonem. *Ministerstvo spravedlnosti ČR* [cit. 15. března 2022].
Dostupné z: <https://www.tlumocnici.justice.cz/dokumenty>.

CETLOVÁ, Klára. Dopis soudním tlumočnickům. *Ministerstvo spravedlnosti ČR*
[cit. 15. března 2022]. Dostupné z: <https://www.tlumocnici.justice.cz/dokumenty>.

MAŠARÁK, Pavel, ŠPRCOVÁ, Ilona. Tlumočnick v soudní síni: Jak s ním úspěšně spolupracovat. *Komora soudních tlumočnicků ČR* [cit. 10. března 2022]. Dostupné z: <https://www.kstcr.cz>.

MAŠARÁK, Pavel. Nová úprava soudního tlumočnictví. [cit. 10. března 2022].
Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/blog/nova-uprava-soudniho-tlumocnictvi/>.

SHARAPAEV, Vladimír. Materiál k přípravě na vstupní zkoušku tlumočnicka. *Ministerstvo spravedlnosti ČR*, 2021, 42 s. [cit. 13. února 2022]. Dostupné z: <https://www.tlumocnici.justice.cz>.

Aktuální informace k evidenci úkonů. *Ministerstvo spravedlnosti ČR*.
[cit. 13. února 2022].
Dostupné z: <http://www.tlumocnici.justice.cz/aktualni-informace-k-evidenci-ukonu-2>

Etický kodex soudního tlumočnicka. *Komora soudních tlumočnicků České republiky*. [cit. 24. února 2022]. Dostupné z: <https://www.kstcr.cz/cz/kst-cr-eticky-kodex>.

Soudní tlumočníci a překladatelé požadují zejména pevnou základní sazbu odměny za tlumočení a překlad. Tisková zpráva, 25. srpna 2020. *Komora soudních tlumočnicků České republiky* [cit. 11. března 2022].

Dostupné z: <https://www.kstcr.cz/cz/novinky/tiskova-zprava-pozadujeme-zejmena-pevnou-zakladni-sazbu-odmeny-za-tlumoceni-a-preklad>.

Soudních tlumočnicků, překladatelů a znalců ubývá, jejich odměna je nedostatečná. *Kancelář veřejného ochránce práv*. Tisková zpráva, 21. 9. 2020

[cit. 14. března 2022]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/aktualne/soudnich-tlumocniku-prekladatelu-a-znalcu-ubyva-jejich-odmena-je-nedostatecna/>.

Décisions et rapports. *Evropská komise pro lidská práva* [cit. 20. února 2022].

Dostupné z <https://www.miris.eurac.edu>.

FIFPL, *Fonds interprofessionnel de formation de professionnels libéraux* [cit. 25. února 2022]. Dostupné z <https://www.fifpl.fr>.